

Simon Károly László

Kiterjesztően vagy megszorítóan?

Az átdolgozott Brüsszel I. rendelet tárgyi hatálya alól kivont jogterületek értelmezési dilemmái

1. Határon átvélő polgári ügyek az Európai Unióban

1.1. Egy kulcsfogalom

A Brüsszel Ia. rendeletet polgári és kereskedelmi ügyekben kell alkalmazni.¹ A „polgári és kereskedelmi ügy” fogalma központi szerepet tölt be az európai igazságügyi együttműködés területén: egyrészt lehatárolja a Brüsszel Ia. rendelet tárgyi hatályát, másrészt meghatározza az ugyanezen fogalommal operáló luganói egyezmény, a Róma I. és a Róma II. rendelet, az európai kézbesítési és bizonyításfelvételi rendelet, továbbá az európai fizetési meghagyásos eljárásról, a kis értékű követelések európai eljárásáról és a nem vitatott követelésekre vonatkozó európai végrehajtható okirat létrehozásáról szóló rendeletek alkalmazási keretét is. A jog érvényesülésének térségéből megszülető, itt felsorolt „kistestvér-rendeletek” tárgyi hatályának tehát összhangban kell állnia a „nagy testvér”, azaz a Brüsszel Ia. rendelet alkalmazási körével.

Ennél sokkal komplexebb képet mutat azonban a polgári és kereskedelmi ügyek [1. cikk (1) bekezdés], valamint a Brüsszel Ia. rendelet tárgyi hatálya alól kivont jogterületek [1. cikk (2) bekezdés] közötti viszonyrendszer. Határon átvélő, európai uniós vonatkozással bíró ügyekben a mindennapi bírói gyakorlat során a leggyakrabban felmerülő előkérdés ugyanis az, hogy polgári és kereskedelmi ügynek minősül-e a jogvita, és ha igen, arra melyik uniós rendeletet kell alkalmazni.

Hogyan dönthető el, hogy adott jogvitára melyik jogforrást kell alkalmazni? Milyen a viszony a Brüsszel Ia. rendelet és speciális rendeletek között?

¹ A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 2012. december 12-i, 1215/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet, a továbbiakban: Brüsszel Ia. rendelet.

Kiterjesztően vagy megszorítóan kell-e értelmezni Brüsszel Ia. rendelet alkalmazási körét, illetve az alóla kivont területeket?

1.2. A tárgyi hatály szabályozása

A Brüsszel Ia. rendelet 1. cikke szabályozza az alkalmazási kört. A rendelkezés három részre osztható.

Az 1. cikk (1) bekezdésének első mondata pozitív oldalról határozza meg a tárgyi hatályt: a rendeletet a „polgári és kereskedelmi ügyekben kell alkalmazni a bíróság jellegére való tekintet nélkül”.

Az 1. cikk (1) bekezdésének második mondata és az 1. cikk (2) bekezdése negatív megközelítést alkalmaz, felsorolva a Brüsszel Ia. rendelet tárgyi hatálya alól kivont területeket.

Ami az 1. cikk (1) bekezdésének második mondatát illeti, e rendelkezés a „közjogi” ügyeket állítja szembe a „polgári és kereskedelmi” ügyekkel. Az 1. cikk (1) bekezdése fel is sorol néhány olyan klasszikus közhatalmi tevékenységet, amelyeket kirekeszt a hatálya alól: ezek az adó-, vám- vagy közigazgatási ügyek, valamint az államnak a közhatalmi jogosítványai gyakorlása (*acta iure imperii*) során végrehajtott intézkedéseire vagy mulasztásaira vonatkozó felelősségi ügyek. E felsorolás azonban csupán példálózó jellegű, és csupán a tisztánlátást szolgálja, hiszen a kontinentális jogrendszerektől eltérően például a *common law* államokban nem húzható egyértelmű határvonal a közjog és a magánjog közé.²

Noha a Brüsszel Ia. rendelet hatálya alapvetően kiterjed valamennyi jelentős polgári és kereskedelmi ügytípusra, az 1. cikk (2) bekezdése a tárgyi hatály alól kizár néhány olyan ügycsoportot is, amelyek ugyan a polgári és kereskedelmi ügyek kategóriájába tartoznak, de mégsem esnek a Brüsszel Ia. rendelet hatálya alá.³ Ezekben az esetekben a kizárás oka részben az, hogy az Európai Unió más uniós jogforrásban külön gyakorolta a hatáskörét, ilyenek például a házassági és szülői felelősséggel kapcsolatos eljárások, részben pedig az, hogy bizonyos területek, mint például a természetes személyek személyi állapotára vonatkozó kérdések, tagállami hatáskörben maradnak.

² Peter Schossler: *Bericht zum 1. Beitrittsübereinkommen mit Dänemark, Irland und dem Vereinigten Königreich*. ABl. EG 1979, C 59. 71–151., para. 23, 26–28 (a továbbiakban: Schlosser-jelentés); Peter Mankowski: Art. 1, Rn. 3. In Thomas Rauscher (szerk.): *Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht. EuZPR/EuIPR. Kommentar. Bearbeitung 2011. Brüssel I-VO, LugÜbk 2007*. München, Sellier, 2011.

³ Brüsszel I. rendelet (10) preambulumbekzdése; Andrew Dickinson – Eva Lein (szerk.): *The Brussels I Regulation Recast*. Oxford, Oxford University Press, 2015. para. 2.01.

2. A polgári és kereskedelmi ügy fogalma

2.1. A fogalomalkotás hiánya

A Brüsszel Ia. rendelet a „polgári és kereskedelmi ügy” fogalmát nem határozza meg. A két jogterület pontosabb körülírására sem az 1968. évi brüsszeli egyezmény,⁴ sem a Brüsszel I. rendelet nem vállalkozott. Kropholler szerint a brüsszeli egyezmény megalkotói tudatosan kerültek el a fogalom meghatározását, sőt azt is, hogy a kifejezések értelmezéséhez alkalmazható törvényeket megjelöljék.⁵ Ezzel azt akarták elérni, hogy a jogviták besorolásakor az ügyek tartalmából, ne pedig az ügyben eljáró bíróság jellegéből induljanak ki.⁶

Bár az Európai Unió Bírósága többször hangot adott annak a véleményének, hogy az egységes értelmezéshez normatív fogalomalkotásra lenne szükség,⁷ ez a Brüsszel I. rendelet átdolgozása során sem történt meg. A polgári és kereskedelmi ügy fogalma így változatlanul jogalkalmazói jogértelmezést igényel, amelyhez az Európai Unió Bírósága több elvet használ.⁸

2.2. Értelmezési elvek

2.2.1. Jogfolytonosság

A Brüsszel Ia. rendelet preambulumban az Európai Unió Tanácsa hangsúlyozta, hogy biztosítani kell a brüsszeli egyezmény, a Brüsszel I. rendelet és a Brüsszel Ia. rendelet közötti folytonosságot, ennek érdekében átmeneti rendelkezéseket kell megállapítani. Ugyanez a folytonossági követelmény vonatkozik a brüsszeli egyezménynek és a helyébe lépő rendeleteknek az Európai Unió Bírósága általi értelmezésére is.

⁴ A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok végrehajtásáról szóló, 1968. szeptember 27-i egyezmény; HL 1972. L 299. 32. (a továbbiakban: brüsszeli egyezmény).

⁵ Jan Kropholler: *Europäisches Zivilprozessrecht. Kommentar zu EUGVO und Lugano Übereinkommen*. 7. Aufl. Heidelberg, 2002. 81.

⁶ Kengyel Miklós: A polgári és kereskedelmi ügyek fogalma a Brüsszel I. rendeletben. *Magyar Jog*, 52. (2005), 8. 485–494.

⁷ Gombos Katalin: A fogalom-meghatározások jelentősége a Brüsszel I. rendelet módosítása kapcsán. In Osztovits András (szerk.): *A Brüsszel I. rendelet reformja*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2012. 22–33.

⁸ Lásd Gombos Katalin: *A jog érvényesülésének térsége – Az Európai Unió nemzetközi magánjogi szabályainak XXI. századi kihívásai*. Budapest, Wolters Kluwer, 2020. 165–211.

Mivel tehát mind a Brüsszel I. rendelet, mind a Brüsszel Ia. rendelet a brüsszeli egyezmény helyébe lépett a tagállamok között,⁹ továbbá a rendeletek és a brüsszeli egyezmény értelmezése közötti folytonosságot biztosítani kell,¹⁰ a brüsszeli egyezmény és a Brüsszel I. rendelet rendelkezéseire vonatkozó értelmezés a Brüsszel Ia. rendelet rendelkezéseire is vonatkozik, amennyiben az értelmezett rendelkezések egyenértékűnek minősíthetők.¹¹

Az Európai Unió Bíróságának következetes gyakorlata szerint a jogfolytonosságot a Brüsszel Ia. rendelet 1. cikke tekintetében is biztosítani kell, mivel e rendelkezés ugyanazt a helyet foglalja el és ugyanazt a feladatot tölti be, mint a brüsszeli egyezmény 1. cikke és a Brüsszel I. rendelet 1. cikke. Ezt támasztja alá az is, hogy a Brüsszel Ia. rendelet 1. cikkének szövege – néhány apróbb kivételtől eltekintve – azonos a brüsszeli egyezmény és a Brüsszel I. rendelet 1. cikkének szövegével. Egyesek ezt a stabilitást a Brüsszel Ia. rendelet érényeként fogják fel, mások a fejlődés visszatartását, a biztonságos *status quo* fenntartását látják benne.¹²

2.2.2. Autonóm értelmezés

Ha el akarjuk érni azt, hogy a rendeletből a tagállamok, valamint az érintett személyek számára lehetőleg azonos jogok és kötelezettségek keletkezzenek, akkor a fogalmakat és a kifejezéseket nem a tagállamok belső jogi normáira történő utalásoknak kell tekinteni, hanem autonóm módon és valamennyi tagállam számára közös elvek szerint kell értelmezni.¹³

Azt, hogy az alkalmazási kör magját alkotó „polgári és kereskedelmi ügy” fogalmát a nemzeti jogrendszerektől független, önálló uniós jogi tartalommal kell felruházni, már az Európai Bíróság 1976-ban hozott Eurocontrol-ítélete

⁹ Brüsszel I. rendelet 68. cikk (1) bekezdés és Brüsszel Ia. rendelet 68. cikk (1) bekezdés.

¹⁰ Brüsszel I. rendelet (19) preambulumbekkezdése és Brüsszel Ia. rendelet (34) preambulumbekkezdése.

¹¹ Draka NK Cables és társai ítélet, C-167/08, EU:C:2009:263, 20; SCT Industri, C-111/08, EU:C:2009:419, 22; German Graphics-ítélet, C-292/08, EU:C:2009:544, 27; Realchemie Nederland-ítélet, C-406/09, EU:C:2011:668, 38; Iliev-végzés, C-67/17, EU:C:2017:459, 23; Nothartová-ítélet, C-306/17, EU:C:2018:360, 18; Kuhn-ítélet, C-308/17, EU:C:2018:911, 31; Gradbeništvo Korana-ítélet, C-579/17, EU:C:2019:162, 45; Valach-ítélet, C-649/19, EU:C:2017:986, 23; Weil-ítélet, C-361/18, EU:C:2019:473, 40; Tibor-Trans-ítélet, C-451/18, EU:C:2019:635, 23; Movic-ítélet, C-73/19, EU:C:2020:568, 32; Supreme Site Services-ítélet, C-186/19, EU:C:2020:638, 47.

¹² Malik Laazouzi: La refonte du règlement Bruxelles I. *Revue des affaires européennes*, (2014), 1, 146; Jan von Hein: Die Neufassung der Europäischen Gerichtsstands- und Vollstreckungsvereinbarung (EuGVVO). *Recht der Internationalen Wirtschaft*, 97. (2013), 3. 99–100.

¹³ Kengyel (2005): i. m. 486.

óta tudjuk.¹⁴ Azóta az Európai Unió Bíróságának állandósult ítélkezési gyakorlata szerint a „polgári és kereskedelmi ügyek” fogalmát autonóm módon, a rendelet céljára és felépítésére, valamint a nemzeti jogrendszerek összességéből következő alapelvekre hivatkozással kell értelmezni.¹⁵ Az „autonóm” kifejezés tehát nem egy természetellenes értelmezésre, transzcendens absztrakcióra kíván utalni, hanem pusztán arra, hogy az értelmezés során el kell szakadni a nemzeti jogokban elfogadott jelentéstartalomtól.¹⁶ Ez a gyakorlatban a rendszertani és a célkutató értelmezés módszerével érhető el,¹⁷ kontrollálva – vagy ahogy Burkhard Hess fogalmaz – „bebiztosítva” a kapott eredményt a jog-összehasonlító értelmezéssel.¹⁸

Az autonóm értelmezés a rendelet egységes alkalmazásának záloga.¹⁹ Ennek hiányában a tagállamok a mindenkori érdekeiknek megfelelően szűkíthetnék vagy bővíthetnék a rendelet alkalmazási területét; az „átminősítés” eszközével is élhetnének, azaz a nemzeti joguk megváltoztatásával a rendelet tárgyi hatályát is módosíthatnák, és ilyen módon maguk határoznák meg a rendeletben rájuk rótt jogok és kötelezettségek terjedelmét.²⁰

A Brüsszel Ia. rendelet szabályai, fogalmai tehát egységes uniós értelemmel rendelkeznek, az egységes értelmezés letéteményese az Európai Unió Bírósága. A Bíróság szab irányt abban, hogy hol a határa a rendelet által kijelölt céloknak és elveknek, hierarchikus vagy mellérendeltségi viszony van-e az egyes célok és elvek között, és nem utolsósorban abban is, hogy miként oldható fel konkrét ügy kapcsán a rendelet céljai és elvei közötti konfliktus.²¹

¹⁴ Eurocontrol-ítélet, 29/76, EU:C:1976:137, 3.

¹⁵ Rüffer-ítélet, 814/79, EU:C:1980:291, 7; Sonntag-ítélet, C-172/91, EU:C:1993:144, 18; Baten-ítélet, C-271/00, EU:C:2002:656, 28; Préservatrice foncière TIARD-ítélet, C-266/01, EU:C:2003:282, 20; Blijdenstein-ítélet, C-433/01, EU:C:2004:21, 24; a C-292/05. sz. Lechouritou és társai ítélet, C-292/05, EU:C:2007:102, 29; Apostolides-ítélet, C-420/07, EU:C:2009:271, 41; Fahnenbrock és társai ítélet, C-226/13, C-245/13 és C-247/13, EU:C:2015:383, 35; Pula Parking-ítélet, C-551/15, EU:C:2017:193, 33; Kuhn-ítélet, C-308/17, EU:C:2018:911, 32; Gradbenišvo Korana-ítélet, C-579/17, EU:C:2019:162, 46.

¹⁶ Christian Kohler: Abschied von der autonomen Auslegung des Begriffs „Zivil- und Handelsachen” in Art. 1 EuGVVO? *IPRax*, 35. (2015), 1. 53.

¹⁷ Egyenesen értelmezési elsődlegességről is beszélhetünk, amelynek a tartalmáról lásd Gombos Katalin: A jogértelmezés jelentősége a közösségi jogban – avagy az értelmezési elsődlegesség elvéről. *Európai Jog*, 10. (2010), 2. 3–10.

¹⁸ Burkhard Hess: *Europäisches Zivilprozessrecht*. Heidelberg, C. F. Müller, 2010. 249.

¹⁹ Eurocontrol-ítélet, 29/76, EU:C:1976:137, 3.

²⁰ Kengyel (2005): i. m. 486.

²¹ Ulrich Magnus – Peter Mankowski (szerk.): *Brussels I Regulation*. München, Sellier, 2007. 50; Gombos Katalin: *Európai jog – Az Európai Unió jogrendszere*. Budapest, Wolters Kluwer, 2019. 172–173; Somssich Réka: *Egységes jog – egységes értelmezés? Az uniós jog értelmezése a tagállami bíróságok szintjén*. Budapest, ELTE Eötvös, 2006.

2.2.3. Tág értelmezés

Ahogy Geimer és Hess is fogalmaz, az Európai Bíróság „nagyvonalúsága” mutatkozik meg abban, hogy a polgári és kereskedelmi ügy fogalmát tágan kell értelmezni.²² Erre utal a Brüsszel Ia. rendelet (10) preambulumbekézése is, amely szerint „e rendelet hatályának ki kell terjednie valamennyi jelentős polgári és kereskedelmi ügytípusra, eltekintve egyes, pontosan meghatározott ügyektől”.

Annak megállapításához, hogy valamely jogvita a polgári és kereskedelmi ügyek körébe tartozik-e, a Bíróság töretlen ítélkezési gyakorlata értelmében a peres felek közötti jogviszony jellegét és a jogvita tárgyát kell megvizsgálni.²³ Ebből a szempontból a magánjogi jogvitáknak a közjogi jellegű jogvitáktól való pontos elhatárolása játszik kulcsszerepet.

Ami a „kereskedelmi ügy” kategóriáját illeti, e fogalomnak nincs önálló értelme, azt a „polgári ügy” részhalmazaként kell kezelni.²⁴ A jogág kiemelése inkább a francia dogmatika felé gyakorolt gesztus volt, amely sokat ad a kereskedelmi jog önállóságának (*autonomie du droit commerciale*) hangsúlyozására.²⁵

²² German Graphics-ítélet, C-292/08, EU:C:2009:544, 22–23; NK-ítélet, C-535/17, EU:C:2019:96, 25; Gradbenišтво Korana-ítélet, C-579/17, EU:C:2019:162, 47; Rina-ítélet, C-641/18, EU:C:2020:349, 31; Movic-ítélet, C-73/19, EU:C:2020:568, 34; Reinhold Geimer – Rolf A. Schütze: *Europäisches Zivilverfahrensrecht. Kommentar zur EuGVVO, EuEheVO, EuZustellungsVO, EuInsVO, EuVTVO, zum Lugano-Übereinkommen und zum nationalen Kompetenz- und Anerkennungsrecht*. Aufl. 3. München, C. H. Beck, 2010. Art. 1, Rn. 20; Hess (2010): i. m. 447–452; Kengyel (2005): i. m. 487; Kohler (2015): i. m. 53; Dietmar Czernich – Georg Kodek – Peter G. Mayr: *Europäisches Gerichtsstands- und Vollstreckungsrecht. Brüssel Ia-Verordnung (EuGVVO 2012) und Übereinkommen von Lugano 2007*. Aufl. 4. Wien, LexisNexis, 2015. Artikel 1, Rn. 15.; Dickinson–Lein (2015): i. m. para. 2.14.

²³ Eurocontrol-ítélet, 29/76, EU:C:1976:137, 4; Rüffer-ítélet, 814/79, EU:C:1980:291, 8, 14; Rich-ítélet, C-190/89, EU:C:1991:319, 26; Sonntag-ítélet, C-172/91, EU:C:1993:144, 20; Henkel-ítélet, C-167/00, EU:C:2002:555, 26; Baten-ítélet, C-271/00, EU:C:2002:656, 29–30; Préservatrice foncière TIARD-ítélet, C-266/01, EU:C:2003:282, 21–22; Frahuil-ítélet, C-265/02, EU:C:2004:77, 20; Lechouritou és társai ítélet, C-292/05, EU:C:2007:102, 30–31; Apostolides-ítélet, C-420/07, EU:C:2009:271, 42–44; Realchemie Nederland-ítélet, C-406/09, EU:C:2011:668, 39; Sapir és társai ítélet, C-645/11, EU:C:2013:228, 32–33; Sunico és társai ítélet, C-49/12, EU:C:2013:545, 33–34. pont; flyLAL-Lithuanian Airlines-ítélet, C-302/13, EU:C:2014:2319, 26, 30; Kuhn-ítélet, C-308/17, EU:C:2018:911, 33; Gradbenišťvo Korana-ítélet, C-579/17, EU:C:2019:162, 48; Rina-ítélet, C-641/18, EU:C:2020:349, 32; Movic-ítélet, C-73/19, EU:C:2020:568, 37; Supreme Site Services-ítélet, C-186/19, EU:C:2020:638, 55.

²⁴ Czernich–Kodek–Mayr (2015): i. m. Artikel 1, Rn. 15; Geimer–Schütze (2010): i. m. Art. 1, Rn. 24.

²⁵ Kengyel (2005): i. m. 488.

Ugyancsak a kiterjesztő értelmezés híve az Európai Unió Bírósága a Brüsszel Ia. rendelet 1. cikk (1) bekezdésében írt „bíróság” fogalmát illetően.²⁶ A bíróság jellegének önmagában a Brüsszel Ia. rendelet alkalmazhatósága szempontjából nincs jelentősége [R. 1. cikk (1) bekezdés első mondat]. Következésképpen önmagában nincs akadálya a Brüsszel Ia. rendelet alkalmazásának egy polgári jogi igény büntetőbíróság előtti érvényesítése esetén sem.²⁷ A Brüsszel Ia. rendelet „bíróságsemlegessége” következik abból is, hogy büntetőeljárás alapjául szolgáló cselekményen alapuló polgári jogi kártérítés vagy az eredeti állapot helyreállítása iránti igény tekintetében a rendelet 7. cikk 3. pontja külön joghatósági okot állapít meg, és joghatósággal rendelkező bírósággént a büntetőeljárásban eljáró bíróságot határozza meg.²⁸

Ezzel összefüggésben a Bíróság már a Sonntag-ítéletben rámutatott, hogy még ha a magánszemély által bűncselekménnyel okozott kár megtérítése iránt benyújtott keresete büntetőeljáráshoz kapcsolódik is, e kereset megőrzi polgári jogi jellegét; az egyes szerződő államok jogrendszerei ugyanis a büntetőjog szempontjából elítélendő magatartás következtében elszenvedett kár megtérítéséhez való jogot általánosságban polgári jogi jellegűnek tekintik.²⁹ A Brüsszel Ia. rendeletet tehát a büntetőügyekben eljáró bíróságok által hozott polgári jogi tárgyú határozatokra is alkalmazni kell: ezt az elvet a Bíróság a Sonntag-ügyben hozott ítéletét követően a Krombach-ítéletben, majd az Aannemingsbedrijf Aertssen-ügyben is megerősítette.³⁰

Hasonlóképpen a Brüsszel Ia. rendelet hatálya alá tartoznak a közigazgatási bíróságok előtt előterjesztett polgári és gazdasági típusú ügyek is.³¹

A munkajogi követelések is a Brüsszel Ia. rendelet alkalmazási területére esnek.³² Erre figyelemmel a rendelet 20–23. cikkei az egyedi munkaszerződésekre nézve speciális joghatósági okokat határoznak meg.³³ A rendelet 24. cikk 4. pontja pedig megerősíti, hogy hatálya kiterjed a szabadalommal, védjeggyel,

²⁶ Kengyel Miklós – Harsági Viktória: *Európai polgári eljárásjog*. Budapest, Osiris Kiadó, 2006. 67.

²⁷ Schlosser-jelentés, para. 29.

²⁸ A Brüsszel Ia. rendelet 64. cikke még a gondatlanságból elkövetett bűncselekményért más tagállam büntetőbíróságának eljárása alá vont személy védelméről is rendelkezik.

²⁹ Sonntag-ítélet, C-172/91, EU:C:1993:144, 16. és 19.

³⁰ Krombach-ítélet, C-7/98, EU:C:2000:164, 30; Aannemingsbedrijf Aertssen-ítélet, C-523/14, EU:C:2015:722, 27. és 32.

³¹ Jenard-jelentés, 9.

³² Jenard-jelentés, 9.

³³ Ivenel-ítélet, 133/81, EU:C:1982:199; Mulox-ítélet, C-125/92, EU:C:1993:306; Rutten-ítélet, C-383/95, EU:C:1997:7; Pugliese-ítélet, C-437/00, EU:C:2003:219; Mahamdia-ítélet, C-154/11, EU:C:2012:491

formatervezési mintával, továbbá hasonló, letétbe helyezést vagy lajstromozást igénylő jogok lajstromozásával, illetve érvényességével kapcsolatos eljárásokra.³⁴

Végül nincs jelentősége annak sem, hogy a bíróság peres vagy nemperes eljárás keretében jár-e el.³⁵

2.3. Elhatárolás a közjogi jogvitáktól

A Brüsszel Ia. rendelet a pozitív fogalomalkotás helyett a negatív megközelítést alkalmazva a közjogi jellegű ügyektől határolja el a polgári és kereskedelmi ügyek kategóriáját. A Brüsszel Ia. rendelet 1. cikk (1) bekezdés második mondata példalózó jelleggel („különösen”) kiiktatja a Brüsszel Ia. rendelet hatálya alól a legklasszikusabb közjogi jogterületeket: ezek az adó-, vám- vagy közigazgatási ügyek.

Az átdolgozott rendelet felvesz egy további ügýtípust is a tárgyi hatály alól kirekesztett ügyek listájára: ezek az államnak a közhatalmi jogosítványai gyakorlása (*acta iure imperii*) során végrehajtott intézkedéseire vagy mulasztásaira vonatkozó felelősségi ügyek. Ténylegesen azonban ez a kategória sem számít újnak, hiszen a megfogalmazás lényegében megegyezik a 805/2004/EK rendelet 2. cikk (1) bekezdésében, az 1896/2006/EK rendelet 2. cikk (1) bekezdésében, a 861/2007/EK rendelet 2. cikk (1) bekezdésében írt meghatározással. Az *acta iure imperii* elvből fakadó követelések az állam nevében eljáró tisztviselőkkel szembeni követeléseket, a hatósági intézkedésekkel kapcsolatos felelősséget, továbbá a hatóságilag kinevezett tisztségviselők felelősségét foglalják magukban.³⁶

Az ügycsoportok kizárása lényegében a közhatalmi jogosítvány gyakorlásának (*acta iure imperii*) megjelenéséből, a közhatalmi előjogok megnyilvánulásából ered, és alapja a magánszemélyek közötti viszonyokban alkalmazandó általános jogi szabályokon túlmenő hatalomgyakorlás.³⁷ Márpedig ezek a közjogi aktusok, közhatalmi jellegű cselekvések nem vizsgálhatók az egyenrangúságot feltételező polgári-gazdasági jogviszonyok körében. Természetesen a közhatalmat

³⁴ Brite Strike Technologies-ítélet, C-230/15, EU:C:2016:560, 45.

³⁵ Jenard-jelentés, 9.

³⁶ Róma II. rendelet (9) preambulumbekezdés.

³⁷ Sonntag-ítélet, C-172/91, EU:C:1993:144, 22; Henkel-ítélet, C 167/00, EU:C:2002:555, 30; Préservatrice foncière TIARD-ítélet, C 266/01, EU:C:2003:282, 30; Frahuil-ítélet, C-265/02, EU:C:2004:77, 21; Lechouritou és társai ítélet, C-292/05, EU:C:2007:102, 31, 34; Kuhn-ítélet, C-308/17, EU:C:2018:911, 34–35; Gradbenišvo Korana-ítélet, C-579/17, EU:C:2019:162, 49; JN-ítélet, C-421/18, EU:C:2019:1053, 22; Rina-ítélet, C-641/18, EU:C:2020:349, 34; Movici-ítélet, C-73/19, EU:C:2020:568, 35–36; Supreme Site Services-ítélet, C-186/19, EU:C:2020:638, 57.

gyakorló személyek és szervezetek magánjogi jellegű cselekvéseire (*acta iure gestionis*) a Brüsszel Ia. rendelet hatóköre változatlanul kiterjed.³⁸

Annak eldöntése, hogy az adott jogviszonyban fennáll-e közhatalmi jogosítvány gyakorlása, célkutató-rendszertani értelmezést kíván meg.³⁹ Ebben a körben a peres felek közötti jogviszony jellegét és a jogvita tárgyát kell vizsgálni.

Ami a felek közötti jogviszony jellegét illeti, a Bíróság ezt a felek – hatósági vagy magánszemély – minőségére, valamint a kereset alapjára és a perindítás szabályaira tekintettel értékeli. Egy olyan jogvita, ahol mindkét fél magánszemély, szükségképpen tisztán magánjogi jogviszonyt feltételez. Természetes személyek egymás közötti jogvitája tehát az esetek túlnyomó többségében magánjogi jogviszony, de kategorikusan még ekkor sem zárható ki a közjogi jogviszony és ennél fogva a közhatalmi jogosítvány gyakorlása, például az állami szervek tisztségviselőivel, közhatalmat viselő alkalmazottaival szemben vagy általuk érvényesített igényeknél. Ilyenkor a kereset tárgya és megindításának szabályai vizsgálata alapján kell állást foglalni arról, hogy e személyek a jogvita keretében közhatalmi jogosítványokat gyakorolnak-e, vagy sem. Így például a Sonntag-ítéletben a Bíróság úgy találta, hogy a büntetőügyhöz csatlakozó polgári jogi igény kielégítésére irányuló eljárás keretében egy német állami iskola tanárával szemben felügyeleti kötelezettségének megsértése⁴⁰ miatt Olaszországban érvényesített kártérítési igény a polgári ügy fogalma alá tartozik, figyelemmel arra, hogy az állami iskola tanárának a tanulók iskolai kirándulás alatt rábízott felügyelete keretében ellátott tevékenysége nem minősül közhatalom-gyakorlásnak, mivel ilyenkor a tanár nem rendelkezik különösebb hatáskörrel a magánszemélyek közötti viszonyokban.⁴¹

Az Apostolides-ítéletben a Bíróság ugyancsak azt állapította meg, hogy nem a közhatalom megnyilvánulása a tárgya egy ciprusi ingatlan természetes személy tulajdonosa által támasztott keresetnek, amely arra irányul, hogy a sziget török hadsereg általi 1974-es inváziójakor a tulajdonos által elhagyni kényszerült ingatlan birtokát az ingatlant megszerző magánszemély adja át.⁴²

Ami a jogi személyeket vagy jogi személyiség nélküli szervezeteket illeti, a szervezet működésében megjelenő bármilyen közjogi „momentum” észlelése esetén ugyancsak szükséges a vitatott jogviszony jellegének, a kereset tárgyának és megindítása szabályainak értékelése. Ilyen körülmény lehet például, ha

³⁸ Von Hein (2013): i. m. 100; Mahamdia-ítélet, C-154/11, EU:C:2012:491, 52–55.

³⁹ Yves Bot főtanácsnok indítványa a Fahnenbrock-ügyben, C-226/13, EU:C:2014:2424, 49.

⁴⁰ Iskolai kirándulás során az egyik tanuló halálos balesetét idézte elő a felügyeleti kötelezettség megsértése.

⁴¹ Sonntag-ítélet, C-172/91, EU:C:1993:144, 20–26.

⁴² Apostolides-ítélet, C-420/07, EU:C:2009:271, 45.

az érintett jogi személy egészben vagy részben közjogi szabályoknak alávetett, vagy a gazdálkodási tevékenység mellett hatósági jogosítványokkal rendelkezik.

A Baten-ügyben, ahol az egyik fél egy *közttestület* volt, a Bíróság megállapította, hogy az olyan visszkereseti igény, amellyel valamely állami szervezet a magánjogi alanyánál behajtja az általa szociális támogatás címén az elvált házastárs és gyermeke részére kifizetett összegeket, a polgári ügy fogalma alá tartozik, amennyiben az ilyen igény támasztásának alapjára és feltételeire a közjog tartási kötelezettségre vonatkozó szabályai irányadók. Amikor azonban a visszkereseti igény olyan rendelkezéseken alapul, amellyel a jogalkotó előjogot biztosított az igényt érvényesítő köztestületnek, az említett igény nem tartozik a „polgári ügyekhez”.⁴³ Ehhez hasonló következtetésre jutott a Bíróság a Gradbeniš tvo Korana-ügyben, ahol az építőipari munkások szabadság idejére járó munkabérének kezeléséért és kifizetéséért felelős köztestület tartozás megfizetésére irányuló igényérvényesítését vizsgálta.⁴⁴

A Henkel-ítéletben a Bíróság szerint a polgári ügyek körébe tartozik egy *fogyasztóvédelmi egyesület* olyan intézkedés kibocsátására irányuló keresete, amely egy kereskedő számára megtiltja a tisztességtelen feltételek használatát. A Bíróság többek között megjegyezte, hogy „az olyan fogyasztóvédelmi egyesület, mint a szóban forgó, magánszervezeti jelleggel rendelkezik”.⁴⁵

A Frahuil-ítéletben a Bíróság megállapította, hogy a polgári ügyek körébe tartozik az a kereset, amellyel egy *vállalkozás*, amely a vámhatósággal szemben kezességet vállalt a vámok valamely fuvarozó általi megfizetéséért, az importőrnek fizetett összegek visszatérítését követeli: a jogvita két magánjogi személy között állt fenn.⁴⁶

Talán a Realchemie Nederland-ügyben hozott ítélet indokolásából domborodik ki legjobban a felek közötti jogviszony döntő jelentősége a közjogi és magánjogi típusú igények elhatárolása kapcsán. Két *gazdasági társaság* jogvitájában egy német bíróság ideiglenes intézkedés útján és rendbírság kiszabásának terhével megtiltotta bizonyos növényvédő szerek behozatalát, valamint azok birtoklását és forgalomba hozatalát Németországban. Az ügyben az a kérdés merült fel, hogy a szabadalmi jogi tilalom megsértése miatt kiszabott rendbírság Brüsszel I. rendelet szerinti végrehajtásának van-e helye, ha a bíróság a bíróságot ugyan egy magánjogi jogalany (az adott ügyben egy gazdasági társaság) kérelmére szabta ki, azonban az nem a kérelmezőt, hanem a német államot illeti, a behajtás hivatalból történik, és a behajtást bírósági hivatalok fogatosítják. A Bíróság úgy

⁴³ Baten-ítélet, C-271/00, EU:C:2002:656, 27.

⁴⁴ Gradbeniš tvo Korana-ítélet, C-579/17, EU:C:2019:162, 57-61.

⁴⁵ Henkel-ítélet, C-167/00, EU:C:2002:555, 30.

⁴⁶ Frahuil-ítélet, C-265/02, EU:C:2004:77, 21.

ítélte meg, hogy a végrehajtási eljárás sajátos vonatkozásait a végrehajtási jog természetét illetően nem lehet meghatározónak tekinteni, a végrehajtási jog természete ugyanis azon alanyi jogok természetétől függ, amelyek megsértésével a végrehajtást elrendelték, azaz az adott esetben a szabadalommal oltalmazott találmány kizárólagos használatára vonatkozó jogot védi, amely kétségtelenül a polgári és kereskedelmi ügyek közé tartozik.⁴⁷

A flyLAL-Lithuanian Airlines-ítéletben a Bíróság megállapította, hogy a polgári ügyek körébe tartozik egy litván *légifuvarozó* által egy lett repülőteret üzemeltető szervezettel és egy lett légifuvarozóval szemben indított, a versenyjog állítólagos megsértésével okozott kár megtérítése iránti kereset. A Bíróság többek között megjegyezte, hogy noha a lett állam az alperesek többségi vagy kizárólagos részvényese, a jogvitában nem peres fél, és a perben a felperes a repülőtéri létesítmények használatáért fizetett díjak túlzottan magas összegét, vagyis valamely, az alperesek által gazdasági szereplőként megvalósított, közhatalmi jogosítványok gyakorlásával nem járó cselekményt kifogásolta.⁴⁸

A JN-ügyben a belgiumi *ügyvédi kamarát* megillető éves kamarai tagdíj követeléséről volt szó. Ennek kapcsán a Bíróság megjegyezte: e jogvita csak azzal a feltétellel tartozik a Brüsszel Ia. rendelet hatálya alá, ha a kamara e kötelezettség teljesítésének követelése során az alkalmazandó nemzeti jog értelmében nem gyakorol közhatalmat.⁴⁹

Mivel a minősítés során a peres felek közötti jogviszony jellege és a jogvita tárgya a döntő, ebből az is következik, hogy a polgári és kereskedelmi ügy kategóriájába sorolhatók olyan jogviták is, amelyekben valamely hatóság áll szemben egy magánszeméllyel, kivéve, ha a hatóság közhatalmat gyakorol.⁵⁰ Ha tehát a peres felek egyike hatóság (közjogi szervezet), a jogvita pusztán e körülmény alapján nem kerül ki a Brüsszel Ia. rendelet hatálya alól, csak akkor, ha e hatóság a jogvita keretében közhatalmi jogosítványokat gyakorol. Annak megállapítása céljából, hogy valamely jogvita egy magánjogi alanyt közhatalmat gyakorló hatósággal

⁴⁷ Realchemie Nederland-ítélet, C-406/09, EU:C:2011:668, 42. és 44.

⁴⁸ FlyLAL-Lithuanian Airlines-ítélet, C-302/13, EU:C:2014:2319, 28, 29, 37. Hasonlóképpen lásd még Tibor-Trans-ítélet, C-451/18, EU:C:2019:635, 24.

⁴⁹ JN-ítélet, C-421/18, EU:C:2019:1053, 23.

⁵⁰ Eurocontrol-ítélet, 29/76, EU:C:1976:137, 4; Rüffer-ítélet, 814/79, EU:C:1980:291, 8. és 14; Rich-ítélet, C-190/89, EU:C:1991:319, 26; Sonntag-ítélet, C-172/91, EU:C:1993:144, 20; Henkel-ítélet, C-167/00, EU:C:2002:555, 26; Baten-ítélet, C-271/00, EU:C:2002:656, 29. és 30; Préservatrice foncière TIARD-ítélet, C-266/01, EU:C:2003:282, 21–22; Frahuil-ítélet, C-265/02, EU:C:2004:77, 20; Lechouritou és társai ítélet, C-292/05, EU:C:2007:102, 30–31; Apostolides-ítélet, C-420/07, EU:C:2009:271, 42–44; Realchemie Nederland-ítélet, C-406/09, EU:C:2011:668, 39; Sapir és társai ítélet, C-645/11, EU:C:2013:228, 32–33; Sunico és társai ítélet, C-49/12, EU:C:2013:545, 33–34; flyLAL-Lithuanian Airlines-ítélet, C-302/13, EU:C:2014:2319, 26, 30.

állít-e szembe, ugyancsak a benyújtott kereset alapja és megindításának módjai, szabályai vizsgálata alapján kell eldönteni.⁵¹

Az Eurocontrol-ügyben a kereset tárgya a légi navigációs szolgálatok igénybevételéért fizetendő útvonaldíjak voltak, amelyeket egy nemzetközi légi felügyeleti szervezet szedett be a légitársaságoktól. A szervezet e díjak iránti követelését belga kereskedelmi bíróság előtt peresítette, majd az ítéletet Németországban kívánta végrehajthatónak nyilváníttatni. A Bíróság a közhatalom gyakorlásával való összefüggés fennállására tekintettel megállapította, hogy e követelés nem tartozik a polgári és kereskedelmi ügy fogalma alá. A közhatalom gyakorlásával való összefüggés a Bíróság szerint az adott esetben abban volt megragadható, hogy a jogvita tárgyát olyan díjak behajtása képezte, amelyeket magánszemélynek kell fizetnie közjogi – állami vagy nemzetközi – szerv részére e szerv szolgáltatásainak és berendezéseinek igénybevételéért, ráadásul a díjak mértékét, kiszámításuk módját és a beszedési eljárás szabályait egyoldalúan állapították meg a felhasználókkal szemben.⁵²

A Bíróság a Rüffer-ügyben hasonlóképpen kizárta a polgári és kereskedelmi ügy kategóriájából azt a visszkereseti igényt, amelyet Hollandia támasztott a holland belvizeken elsüllyedt hajó német tulajdonosával szemben a mentési költségek megtérítése érdekében, tekintettel arra, hogy annak háttérében közhatalmi tevékenységnek tekintett folyami rendőrségi intézkedés következményeiről volt szó.⁵³

A szakirodalomban többek által vitatott végkifejletű Sunico és társai ítéletben a Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy valamely, a brit adóhatóság által indított adókövetelés behajtása iránti kereset a polgári ügyek körébe tartozik, mert bár a felperes hatóság, kizárólag a polgári jogi felelősségre vonatkozó brit jogszabályok alapján jár el.⁵⁴ Hasonlóképpen, a Sapir és társai ítéletben a Bíróság úgy határozott, hogy a nemzetiszocialista rendszer áldozatainak kárpótlása iránti, a Land Berlin (a német kárpótlásról szóló törvény által létrehozott hatóság) ellen indított kereset a polgári ügyek körébe tartozik, a kereset ugyanis csak a kárpótlási igénnyel érintett ingatlanok tulajdonosaként irányult a Land

⁵¹ Baten-ítélet, C-271/00, EU:C:2002:656, 31; Préservatrice foncière TIARD-ítélet, C-266/01, EU:C:2003:282, 23; Frahuil-ítélet, C-265/02, EU:C:2004:77, 20; Sapir és társai ítélet, C-645/11, EU:C:2013:228, 34; Sunico és társai ítélet, C-49/12, EU:C:2013:545, 35.

⁵² Eurocontrol-ítélet, 29/76, EU:C:1976:137, 4–5.

⁵³ Rüffer-ítélet, 814/79, EU:C:1980:291, 2–7. 9–12. és 15.

⁵⁴ Sunico és társai ítélet, C-49/12, EU:C:2013:545, 37–40; Kohler (2015): i. m. 52–56; Jan Dietze: EuGVVO: Anwendbarkeit auf Schadensersatzklage staatlicher Behörde gegen Privatperson wegen Beteiligung an Steuerbetrug, *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, (2013), 21. 830–831.

Berlin ellen, és a Land Berlint azonos kárpótlási kötelezettség terhelte, mint egy magánszemély tulajdonost.⁵⁵

Végül az sem nyújt garanciát a jogvita közjogi jellegére és a közhatalom egyértelmű megnyilvánulására, ha a perben az egyik fél valamely tagállam. Ilyen esetben is vizsgálni kell a felek közötti jogviszony jellegét, a kereset tárgyát és megindításának feltételeit. A *Préservatrice Foncière TIARD*-ügyben hozott ítélet szerint azok a keresetek, amelyekkel egy szerződő állam a magánjogi jogalannyal szemben az általa megkövetelt és meghatározott biztosíték szolgáltatását egy másik személy számára való lehetővé tétele érdekében kötött magánjogi kezességvállalási szerződés végrehajtásával érvényesíti, a polgári és kereskedelmi ügyek fogalma alá tartoznak, ha a hitelező és a kezes közötti jogviszony nem minősül az állam túlzott hatásköryakorlásának a magánszemélyek között fennálló jogviszonyokra alkalmazandó szabályok tükrében.⁵⁶

A *Lechouritou* és társai ítéletben a Bíróság úgy tekintette, hogy a közhatalom megnyilvánulása a tárgya annak a keresetnek, amelyet görög állampolgárok indítottak a német állammal szemben a német hadsereg katonái által 1943-ban a polgári lakosság sérelmére elkövetett mészárlás folytán elszenvedett károk miatti kárpótlás iránt.⁵⁷

3. A tárgyi hatály alól kivont területek

3.1. *Értelmezés: kiterjesztően vagy megszorítóan?*

„Az ideális megoldás az lenne, ha az egyezményt minden polgári és kereskedelmi ügyre alkalmazni kellene” – írja Jenard a brüsszeli egyezményről szóló, 1979-ben közzétett jelentésében.⁵⁸ Ez az idea azonban sem a brüsszeli egyezmény aláírásakor (1968), sem a hatályos Brüsszel Ia. rendelet elfogadásakor nem volt reális elképzelés. Noha a brüsszeli egyezmény aláírása óta eltelt két emberöltő alatt az európai polgári és igazságügyi együttműködés újabb jogterületeket is meghódított (például házassági ügyek, szülői felelősség, öröklési ügyek), a Brüsszel Ia. rendelet lényeges változást nem hozott abban, hogy tárgyi hatálya kizárólag vagyonjogi ügyekre szorítkozik.

⁵⁵ Sapir és társai ítélet, C-645/11, EU:C:2013:228, 35–36.

⁵⁶ *Préservatrice foncière TIARD*-ítélet, C-266/01, EU:C:2003:282, 40.

⁵⁷ *Lechouritou* és társai ítélet C-292/05, EU:C:2007:102, 37–38.

⁵⁸ Paul Jenard: Report on the Convention on Jurisdiction and the Enforcement of Judgements in Civil and Commercial Matters. *Official Journal of the European Communities*, (1979), C 59. 1–70. (a továbbiakban: Jenard-jelentés), 10.

Az 1. cikk (2) bekezdése az alkalmazási körből kizár néhány olyan ügycsoportot, amelyek ugyan a polgári és kereskedelmi ügyek kategóriájába tartoznak, de bizonyos okokból mégsem esnek a Brüsszel Ia. rendelet tárgyi hatálya alá.⁵⁹ A listában szereplő fogalmakat autonóm módon kell értelmezni.⁶⁰

A Brüsszel Ia. rendelet (1) és (2) bekezdésének értelmezése között mégis van egy nagyon lényeges különbség: míg a rendelet tárgyi hatályára vonatkozó előírásokat a lehető legtágabban, addig a kivételeket elviekben megszorító módon kellene értelmezni, hiszen a rendelet célja az, hogy a polgári és a kereskedelmi jog területén a joghatóságra, valamint az elismerésre vonatkozó szabályokat minél szélesebb körben egységesítse.⁶¹ A brüsszeli egyezményhez fűzött Jenard-jelentés szerint az egyezmény alkalmazási körébe olyan szerződéses vagy szerződésen kívüli kötelezettségekre vonatkozó jogviták és ítéletek tartoznak, amelyek „nem érintenek a személyi állapotra, a jog- és cselekvőképességre vonatkozó, illetve öröklési, hagyatéki, házassági vagyoni jogi, csődjogi vagy társadalombiztosítási kérdéseket; e tekintetben az egyezményt a lehető legtágabban kell értelmezni”.⁶²

Sajnálatos módon az 1. cikk (2) bekezdésében szereplő felsorolásban használt fogalmak értelmezésének terjedelmével kapcsolatban nem következetes az Európai Unió Bíróságának gyakorlata. A Bíróság általános jelleggel a szigorú értelmezést nyomatékosította a kizárt területek kapcsán.⁶³ Ennek ellenére a kiterjesztő és a szűkítő értelmezésre is találhatunk példát.

Úgy tűnik, hogy a Bíróság a szociális biztonság és a fizetéseképtelenségi eljárások (ide értve a csődeljárást és a kényszeregyezséget is) területén a megszorító értelmezést részesíti előnyben.⁶⁴ A kivételek szűk értelmezése összhangban áll

⁵⁹ Brüsszel Ia. rendelet (10) preambulumbekkezdés; Mahamdia-ítélet, C-154/11, EU:C:2012:491, 38; Aannemingsbedrijf Aertssen-ítélet, C-523/14, EU:C:2015:722, 28.

⁶⁰ Baten-ítélet, C-271/00, EU:C:2002:656, 42; Schneider-ítélet, C-386/12, EU:C:2013:633, 19; Czernich–Kodek–Mayr (2015): i. m. Art. 1, Rn. 38; Dickinson–Lein (2015): i. m. para. 2.24; Hans W. Fasching – Andreas Konecny (szerk.): Kommentar zu den Zivilprozessgesetzen. Band V/1. Manz-Verlag, Bécs, 2008., Art. 1, Rn. 91; Peter F. Schlosser – Burkhard Hess: *EU-Zivilprozessrecht: EuGVVO, EuVTVO, EuMahnVO, EuBagVO, HZÜ, EuZVO, HBÜ, EuBVO, EuKtPVO. Kommentar*. 4. bővített kiadás. München, Verlag C. H. Beck, 2015. Art. 1, Rn. 13.

⁶¹ Kengyel (2005): i. m. 480.

⁶² Jenard-jelentés, 10.

⁶³ FlyLAL–Lithuanian Airlines-ítélet, C-302/13, EU:C:2014:2319, 27; Gradbeništvo Korana-ítélet, C-579/17, EU:C:2019:162, 66; Weil-ítélet, C-361/18, EU:C:2019:473, 43.

⁶⁴ A szociális biztonság területén [Brüsszel Ia. rendelet 1. cikk (2) bekezdés c) pont] az 1408/71/EGK rendelet és a brüsszeli egyezmény kapcsolatával összefüggésben lásd Baten-ítélet, C-271/00, EU:C:2002:656, 46–49. A csődeljárás, a kényszeregyezés és a hasonló eljárások [1. cikk (2) bekezdés b) pont] területén az 1346/2000/EK rendelet és a brüsszeli egyezmény, illetőleg a Brüsszel I. rendelet kapcsolatával összefüggésben lásd Gourdain-ítélet, 133/78, EU:C:1979:49, 4–6; SCT Industri-ítélet, C-111/08, EU:C:2009:419, 22–26; German Graphics-ítélet, C-292/08, EU:C:2009:544, 22–25; F-Tex-ítélet, C-213/10, EU:C:2012:215, 23, 29; Nickel & Goeldner

azzal a kifejezett jogalkotói szándékkal, hogy a „polgári és kereskedelmi” ügyek fogalmát viszont tágan kell értelmezni, széles tárgyi hatályt jelölve ki a Brüsszel Ia. rendelet számára.⁶⁵ Ennek megfelelően a Bíróság gyakorlata úgy formálódott, hogy az 1. cikk (2) bekezdésében a rendelet hatálya alól kizárt eljárások, illetve ügýtípusok fogalma alá csak az azokkal közvetlen vagy szoros kapcsolatban álló eljárások sorolhatók.

Ugyanakkor van példa a kivételek tág értelmezésére is. A Bíróság a természetes személy személyi állapotának [1. cikk (2) bekezdés *a*) pont] kategóriájába eső szülői felelősség fogalmának tág értelmezését helyezi előtérbe,⁶⁶ és billegő gyakorlat figyelhető meg a házassági vagyoni jogi ügyek kapcsán.⁶⁷ Hasonlóképpen kiterjesztő az értelmezése a tartási és az öröklési ügyek fogalmának, összhangban az e tárgyban született önálló rendeletekkel.

A fentiek a bírói gyakorlat számára általánosságban úgy összegezhetők, hogy a vitás eljárás és az 1. cikk (2) bekezdésében kizárt ügýtípus között fennálló kapcsolat erőssége, nevezetesen annak közvetlen vagy közvetett volta és szorosságának mértéke a döntő annak eldöntésekor, hogy az 1. cikk (2) bekezdésében szereplő kizárás alkalmazandó-e.⁶⁸

A Jenard- és a Schlosser-jelentés is hangsúlyozza, hogy csak azokban az esetekben állapítható meg a Brüsszel Ia. rendelet alkalmazhatatlansága, amelyekben az annak hatálya alól kizárt területek valamelyike „a per közvetlen tárgya”. Ezzel szemben nem korlátozza a rendelet alkalmazását, ha az annak hatálya alól kizárt jogterületek csak közvetett módon hatnak a jogvita eldöntésénél, vagyis előzetes (*prejudiciális*) kérdésnek minősülnek, még akkor sem, ha az érintett jogkérdés fontos szerepet játszik az eljárásban.⁶⁹ Így például egy ajándékozási szerződéssel kapcsolatos jogvita közvetlen tárgya akkor is szerződésből fakadó igény lesz, ha a jogvita elbírálásakor az ügyleti képesség (jog- és cselekvőképesség) közvetett módon döntő jelentőséggel bír.⁷⁰

A Brüsszel Ia. rendelet nem érinti azokat a polgári és kereskedelmi tárggyú egyezményeket, amelyeknek a tagállamok részesei, és amelyek egyes különös

Spedition-ítélet, C-157/13, EU:C:2014:2145, 21–23; Comité d’entreprise de Nortel Networks és társai ítélet, C-649/13, EU:C:2015:384, 26–27.

⁶⁵ German Graphics-ítélet, C-292/08, EU:C:2009:544, 23; Nickel & Goeldner Spedition-ítélet, C-157/13, EU:C:2014:2145, 22.

⁶⁶ C-ítélet, C-435/06, EU:C:2007:714, 28–30, 49; C-ítélet, C-92/12 PPU, EU:C:2012:255, 59, 63; Gogova-ítélet, C-215/15, EU:C:2015:710, 27–29, 35.

⁶⁷ De Cavel I. ítélet, 143/78, EU:C:1979:83, 7; C. H. W.-ítélet, 25/81, EU:C:1982:116, 6; Iliev-végzés, C-67/17, EU:C:2017:459; Weil-ítélet, C-361/18, EU:C:2019:473, 42–45.

⁶⁸ German Graphics-ítélet, C-292/08, EU:C:2009:544, 29–30; Nickel & Goeldner Spedition-ítélet, C-157/13, EU:C:2014:2145, 23.

⁶⁹ Jenard-jelentés, 10; Schlosser-jelentés, 71.

⁷⁰ Schmidt-ítélet, C-417/15, EU:C:2016:881, 25.

jogterületeken a joghatóságot, valamint a határozatok elismerését és végrehajtását szabályozzák [71. cikk (1) bekezdés].⁷¹ A Brüsszel Ia. rendelet nem sorolja fel, hogy melyek azok a tárgyi hatálya alá eső, speciális jogterületeken megalkotott nemzetközi egyezmények, amelyek a Brüsszel Ia. rendelettel szemben elsőbbséget élveznek, a Jenard-jelentés azonban 15, míg a Schlosser-jelentés körülbelül 25 ilyen egyezményt tesz közzé példálózó jelleggel.⁷² Ilyen speciális egyezmény például a Nemzetközi Közúti Árufuvarozási Szerződésről szóló egyezmény (CMR).

3.2. Házassági és személyi állapottal kapcsolatos ügyek

3.2.1. Családi jogállással kapcsolatos ügyek

Az 1. cikk (2) bekezdés *a)* pontja kizár a hatálya alól minden személyi állapottal kapcsolatos ügyet. Idetartoznak a házassági ügyek, nevezetesen a házasság felbontása, a különválás és a házasság érvénytelenítése, megtámadása.⁷³ A Brüsszel Ia. rendelet nem alkalmazható a szülői felelősséggel kapcsolatos ügyekre, ezen belül a szülői felügyeleti és láthatási (kapcsolattartási) jog gyakorlására; a gyámságra, gondnokságra és hasonló intézményekre; a gyermek személyének, illetve vagyonának gondozásával megbízott személyek vagy szervek kijelölésére; a gyermek nevelőszülőknél való elhelyezésére; a gyermek vagyonának kezelésével, megóvásával vagy rendelkezésre bocsátásával kapcsolatos védelmi intézkedésekre.⁷⁴ E területen a Brüsszel IIa. rendelet alkalmazandó.⁷⁵

A Brüsszel IIa. rendeletet a bíróság jellegétől függetlenül a szülői felelősség megállapításával, gyakorlásával, átruházásával, korlátozásával vagy megszüntetésével kapcsolatos polgári ügyekben kell alkalmazni. Ezzel összefüggésben a Bíróság többször megerősítette, hogy a Brüsszel IIa. rendeletben használt „polgári ügyek” fogalmát nem megszorítóan kell értelmezni, hanem olyan önálló uniós jogi fogalomként, amely kiterjed minden szülői felelősséggel kapcsolatos kérelemre, intézkedésre, illetve határozatra. E tekintetben a „szülői felelősség”

⁷¹ Brüsszel Ia. rendelet (35) preambulumbekkezdés; Rehder-ítélet, C-204/08, EU:C:2009:439; TNT Express Nederland-ítélet, C-533/08, EU:C:2010:243; Nipponkoa Insurance Co. [Europe] ítélet, C-452/12, EU:C:2013:858; Gazprom-ítélet, C-536/13, EU:C:2015:316; Nickel & Goeldner Spedition-ítélet, C 157/13, EU:C:2014:2145; Brite Strike Technologies-ítélet, C-230/15, EU:C:2016:560; easyJet Airline-ítélet, C-213/18, EU:C:2019:927.

⁷² Jenard-jelentés, 59–60; Schlosser-jelentés, 150–151.

⁷³ Schlosser-jelentés, para. 51.

⁷⁴ Bohez-ítélet, C-4/14, C:2015:563, 37–39.

⁷⁵ A házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 2201/2003/EK rendelet, HL L 338, 2003.12.23, 243–271.

fogalma a Brüsszel IIa. rendelet 2. cikkének 7. pontjában tág meghatározást kapott, minthogy a gyermek személyével, illetve vagyonával kapcsolatos valamennyi olyan jogra és kötelességre kiterjed, amelyet valamely természetes vagy jogi személy határozat, jogszabály hatálya, illetve jogilag kötelező megállapodás útján gyakorol. A felsorolás nem kizárólagos, hanem csupán példálózó jellegű, ahogyan ezt a „különösen” kifejezés alkalmazása bizonyítja.⁷⁶

Ugyancsak a személyi állapottal kapcsolatos, a Brüsszel Ia. rendelet hatálya alól kivett eljárások közé tartoznak az apasági és származásmegállapítási eljárások, az örökbefogadás, valamint a holtak és eltűntnek nyilvánítás.⁷⁷

3.2.2. Jog- és cselekvőképesség

A Brüsszel Ia. rendeletből a tagállamokra és az érdekelt személyekre nézve keletkező jogok és kötelezettségek egyenlőségének és egységességének lehetséges legjobb biztosítása érdekében a „természetes személyek jog- és cselekvőképességének” az 1. cikk (2) bekezdés *a*) pontja értelmében vett fogalmát önállóan kell értelmezni.⁷⁸ Ebbe a körbe tartozik a természetes személyek halála; a kiskorúság miatti jog- és cselekvőképesség; a kiskorúak és nagykorúak – szellemi állapot miatti – cselekvőképességének korlátozása vagy kizárása és az ilyen személyek képviselői; az állampolgárság és lakóhely (*domicile*).⁷⁹ A természetes személyek jog- és cselekvőképessége olyan érzékeny terület, hogy nemcsak a közvetlenül ezen ügycsoportba tartozó ügyek, hanem az ezzel közvetlen kapcsolatban lévő ügyek is kívül maradnak a Brüsszel Ia. rendelet tárgyi hatálya alól.

Ezzel a kérdéssel foglalkozott a Bíróság a magyar vonatkozású Schneider-ügyben. A magyar bíróság a magyar jog alapján gondnokság alá helyezte a felperest, és e célból szintén magyar állampolgárságú törvényes képviselőt és hivatásos gondnokot rendelt ki számára. Miután édesanyja elhunyt, a felperes örökölt tőle egy a bulgáriai Lovecsben található lakást, amelynek másik fele testvérét illette meg. A felperes – gondnoka hozzájárulásával – az ingatlanon fennálló tulajdoni hányada eladásának engedélyezése iránt kérelmet terjesztett a szófiai regionális bíróság elé. Keresete alátámasztásául arra hivatkozott, hogy a lakás eladásából fedezni tudná egyéni szükségleteit Magyarországon, különösen az állandó egészségügyi ellátásával és egészségügyi intézményben való elhelyezésével kapcsolatban felmerülő költségeket. A szófiai regionális bíróság elutasította a felperes kérelmét,

⁷⁶ C-ítélet, C-435/06, EU:C:2007:714, 30, 49; C-ítélet, C-92/12 PPU, EU:C:2012:255, 59, 63; Gogova-ítélet, C-215/15, EU:C:2015:710, 26–27.

⁷⁷ Mankowski (2011): i. m. Brüsszel I-VO, Art. 1, Rn. 52.

⁷⁸ Schneider-ítélet, C-386/12, EU:C:2013:633, 19.

⁷⁹ Schlosser-jelentés, para. 51.

mivel úgy vélte, hogy az érintett ingatlannal történő rendelkezés nem szolgálja a korlátozottan cselekvőképesnek nyilvánított és Magyarországon hajléktalan személy érdekét. A felperes e határozattal szemben fellebbezéssel élt, a fellebbezési eljárásban eljáró bíróság pedig előzetes döntéshozatali kérelemmel fordult a Bírósághoz.

A Bíróság ítéletében megállapította, hogy a bolgár családjogi törvény rendelkezései alapján az ingatlanon fennálló tulajdoni hányad eladása iránti bírósági engedély a gondnokság alá helyezett személy védelmét szolgáló intézkedés, amelyet azért ír elő jogszabály, mert az érintett személy nem képes többé arra, hogy saját maga rendelkezék ingatlanai felől. A szabályozás szerint ilyen engedély csak abban az esetben adható, ha az érintett ingatlan elidegenítése a védelem alatt álló személy érdekében történik. Ebből a Bíróság azt a következtetést vonta le, hogy a gondnokság alá helyezett személynek az ingatlana feletti rendelkezés engedélyeztetésére irányuló kérelme – a Brüsszel I. rendelet 1. cikk (2) bekezdés *a)* pontja értelmében – közvetlenül kapcsolódik az érintett természetes személy jog- és cselekvőképességéhez, következésképpen kívül esik a Brüsszel Ia. rendelet hatályán.⁸⁰

3.2.3. Házassági és élettársi vagyoni jogi ügyek

A Brüsszel Ia. rendelet 1. cikk (2) bekezdés *a)* pontja kizárja tárgyi hatálya alól a házassági vagyoni jogi, illetve az olyan kapcsolatból eredő vagyoni jogi ügyeket, amelyeket az adott kapcsolatra alkalmazandó jog szerint a házasságával hasonló joghatásúaknak tekintenek. Az egyes tagállamok házassági vagyoni jogi rendszerére vonatkozó szabályok közötti jelentős különbség miatt nem egyszerű a Brüsszel Ia. rendelet keretei között autonóm módon értelmezendő fogalom pontos tartalmát meghatározni. Ráadásul a Brüsszel Ia. rendelet a kivételeket kiegészíti a „házassághoz hasonló kapcsolatokra irányadó vagyoni jogi ügyekkel” is.

A Schlosser-jelentés a házassági vagyoni jogi ügyeket a házasság fennállása alatti vagy annak felbontása utáni, a házastársak egymás közötti vagy kivételes esetben az egyik házastárs és harmadik személy közötti, a házassági kapcsolatból eredő vagyoni jogokból keletkező jogvitaként definiálja. A jelentés hangsúlyozza, hogy e fogalom alatt házassági vagyoni jogi viszonyokra korlátozódó kizárólagos jogintézményekről van szó, amelyek fontos jellegzetessége e viszonyok globális szabályozása.⁸¹ Annak nincs jelentősége, hogy törvényes vagy szerződéses vagyoni-

⁸⁰ Schneider-ítélet, C-386/12, EU:C:2013:633, 8–12, 25–27. pont

⁸¹ Schlosser-jelentés, para. 45. és 50.

jogi rendszerről van-e szó.⁸² Erre figyelemmel a hazánkban ismert törvényes vagy szerződéses vagyoni jogi rendszer alkalmazására is vonatkozhat a kizárás.⁸³

A Bíróság gyakorlatában már a De Cavel I. ítélettel tisztázódott, hogy a házassági vagyoni jog fogalma nemcsak a házasságra irányadó házassági vagyoni viszonyokat, hanem minden, közvetlenül a házasságból vagy annak megszűntetéséből, felbontásából eredő vagyoni jogi következményt magában foglal.⁸⁴ Ezek a jogviták tehát kizártak a Brüsszel Ia. rendelet hatálya alól. Kizárólag a házastársak között fennálló, de a házassághoz semmilyen módon nem kapcsolódó vagyoni jogi kapcsolatokkal összefüggő jogviták tartoznak a brüsszeli egyezmény hatálya alá.⁸⁵ A kivétel hatálya alá tartozik tehát a házastársi közös vagyonhoz tartozó ingatlan- és ingóvagyon megosztása; a házastársak közötti, a házastársi közös vagyonra vonatkozó ügylet; a házastársak közös lakásának megszerzéséhez nyújtott hitel visszakövetelése.⁸⁶

Az európai jogalkotónak a házassági vagyoni jogi ügyek terjedelmével kapcsolatos elképzeléseit tükrözi a házassági vagyoni rendszerekkel kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló 1103/2016/EU rendelete.⁸⁷ A rendelet tárgyi hatálya kiterjed a házassági vagyoni rendszerekkel kapcsolatos valamennyi olyan polgári jogi kérdésre, amely a házastársak vagyonának mindennapi kezelését, valamint annak – a pár különválásából vagy a házastársak egyikének halálából fakadó – megosztását érinti. A rendeletjavaslat tárgyi hatálya olyannyira tág, hogy alkalmazása nemcsak a házastársak egymás közötti, hanem harmadik személyekkel szemben fennálló vagyoni jogi viszonyaira is kiterjed.⁸⁸ Noha a Weil-ítéletben a Bíróság azt hangsúlyozza, hogy a Brüsszel I. rendelet 1. cikk (2) bekezdés *a*) pontjában foglalt kizáró rendelkezést szigorúan kell értelmezni, ezt az álláspontot a Brüsszel Ia. rendelet párhuzamos rendelkezése kapcsán és az 1103/2016/EU rendelet (18) preambulumbekkezdése fényében vélhetően felül kell vizsgálni.

A Bíróság megerősítette azt is, hogy a Brüsszel Ia. rendelet tárgyi hatálya alá eső, polgári és kereskedelmi ügynek minősülő igények akkor is a rendelet

⁸² Mankowski (2011): i. m. Brüsszel I-VO, Art. 1, Rn. 57.

⁸³ Ptk. 4:34. § (1)–(2) bekezdés.

⁸⁴ De Cavel I. ítélet, 143/78, EU:C:1979:83, 7; Weil-ítélet, C-361/18, EU:C:2019:473, 41.

⁸⁵ De Cavel I. ítélet, 143/78, EU:C:1979:83, 7; C. H. W.-ítélet, 25/81, EU:C:1982:116, 6.

⁸⁶ Iliev-végzés, C-67/17, EU:C:2017:459; 30; Mankowski (2011): i. m. Brüsszel I-VO, Art. 1, Rn. 58.

⁸⁷ A Tanács 1103/2016/EU rendelete (2016. június 24.) a házassági vagyoni rendszerekkel kapcsolatos ügyekben a joghatóság, az alkalmazandó jog, valamint a határozatok elismerése és végrehajtása területén létrehozandó megerősített együttműködés végrehajtásáról, HL L 183, 2016. 07. 08. 1.

⁸⁸ 1103/2016/EU rendelet (18) preambulumbekkezdés, 1. cikk.

hatálya alá tartoznak, ha járulékosan merülnek fel. A De Cavel II. ügyben a Bíróság annak ellenére is a brüsszeli egyezmény hatálya alá tartozó polgári igénynek minősítette a feleség házastársi tartási igényét (*prestation compensatoire*), hogy a követelést a házastárs az egyezmény hatálya alól kizárt házassági bontóper keretében járulékosan érvényesítette.⁸⁹ Megjegyzendő, hogy a De Cavel II. ügynek már csak az elvi iránymutatása alkalmazandó, hiszen 2011. június 18. óta a Brüsszel I. rendeletet a tartási ügyek körében a 4/2009/EK rendelet (EuTR.) helyettesíti. Erre figyelemmel a Brüsszel Ia. rendelet a tartási ügyeket külön kivonja a tárgyi hatálya alól [1. cikk (2) bekezdés e) pont].

Problémás a házasságkötés nélkül partnerkapcsolatban élők közötti vagyoni jogi igények kezelése, hiszen azok részben családjogi, részben kötelmi jogi jellemzőkkel tarkítottak. Nem világos, hogy a Brüsszel Ia. rendelet 1. cikk (2) bekezdés a) pontjában szerepeltetett „olyan kapcsolatból eredő vagyonjogra, amelyet az adott kapcsolatra alkalmazandó jog szerint a házasságéval hasonló joghatásúnak tekintenek” fordulat milyen személyi kört érint. Ez ugyanis értelmezés kérdése, hiszen az alapvető kérdés, hogy kizárólag vagyoni jogi szempontú összehasonlítást kell-e végezni, vagy a kapcsolati viszony egészét kell össze-mérni a házasság joghatásaival.⁹⁰ Ennek a kérdésnek a tisztázását célozta egy magyar kezdeményezésű előzetes döntéshozatali kérelem, erre a kérdésre azonban – az ügyben még alkalmazandó Brüsszel I. rendelet alapján – a Bíróság nem adhatott választ.⁹¹

3.3. Fizetéseképtelenségi ügyek

A Brüsszel Ia. rendelet tárgyi hatálya nem terjed ki a csődeljárásra, a kényszereljárásokra és a hasonló eljárásokra [1. cikk (2) bekezdés b) pont]. Ezeket az eljárásokat már a Brüsszel I. rendelet is kizárta a tárgyi hatálya alól, hiszen 2002. május 31. óta hatályos az Európai Unióban az EuFkeR.⁹² A Brüsszel Ia. rendelet és az EuFkeR. úgynevezett komplementer kapcsolatban állnak egymással, vagyis minden olyan eljárás, amely az EuFkeR. tárgyi hatálya alá tartozik, kizárt

⁸⁹ De Cavel II. ítélet, 120/79, EU:C:1980:70, 8–9.

⁹⁰ Von Hein (2013): i. m. 100. A problémakörrel részletesebben foglalkozik: Rainer Hausmann: The Scope of Application of the Brussels I Regulation. In Fausto Pocar – Ilaria Viarengo – Francesca C. Villata: *Recasting Brussels I*. Padova, Cedam, 2012. 18.

⁹¹ Weil-ítélet, C-361/18, EU:C:2019:473.

⁹² Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2015/848 rendelete (2015. május 20.) a fizetéseképtelenségi eljárásról, a továbbiakban EuFkeR.

a Brüsszel Ia. rendelet tárgyi hatálya alól.⁹³ Ebben a kapcsolatban az EuFkeR. tölti be a *lex specialis*, míg a Brüsszel Ia. rendelet a *lex generalis* szerepét.

A két rendelet komplementer kapcsolatát a Bíróság számos alkalommal megerősítette. A Bíróság megállapította, hogy a Brüsszel I. rendeletet és az EuFkeR.-t úgy kell értelmezni, hogy elkerülhető legyen az e szabályok közötti átfedés, illetőleg bármiféle joghézag. Így a Brüsszel I. rendelet 1. cikk (2) bekezdése *b)* pontja alapján az e rendelet hatálya alól a „csődeljárásra, kényszeregyezsre és hasonló eljárásokra” vonatkozóként kizárt keresetek az EuFkeR. hatálya alá tartoznak, és fordítva: azok a keresetek, amelyek nem tartoznak az EuFkeR. 3. cikke (1) bekezdésének hatálya alá, a Brüsszel I. rendelet hatálya alá tartoznak.⁹⁴ Ennek megfelelően a Bíróság a Brüsszel Ia. rendeletnek széles, a fizetéseképtelenségi rendeletnek ezzel szemben szűk alkalmazási teret enged.⁹⁵

A Gourdain-ügyben hozott ítélet értelmében a fizetéseképtelenséggel kapcsolatos eljárások a „hasonló eljárások” közé tartoznak, azonban azzal a feltétellel, hogy közvetlenül a csődből származnak, és szorosan kapcsolódnak a felszámolási eljáráshoz vagy a felszámolási eljárással összefüggő bírósági eljáráshoz.⁹⁶ Hogy az egyes tagállamok nemzeti jogában mit kell érteni az EuFkeR. 2. cikk *a)* pontjában írt fizetéseképtelenségi eljárás és az EuFkeR. 2. cikk *c)* pontjában írt felszámolási eljárás fogalma alatt, azt a 664/2014/EU rendelet határozza meg.⁹⁷ Hazánkban az EuFkeR. 2. cikk *a)* pontjában írt fizetéseképtelenségi eljárás a csőd- és felszámolási eljárás, az EuFkeR. 2. cikk *c)* pontjában írt felszámolási eljárás a felszámolási eljárás.

A Gourdain-ítélet abból a szempontból is elvi jelentőségű, hogy lefektette a fizetéseképtelenségi, valamint a polgári és kereskedelmi ügyek közötti elhatárolás mai napig alkalmazott legfőbb szempontját. Az ítélet értelmében valamely

⁹³ Czernich–Kodek–Mayr (2015): i. m. Art. 1, Rn. 49; Mankowski (2011): i. m. Brüsszel I-VO, Art. 1, Rn. 18.; Az 1970-es években mind a Jenard-, mind a Schlosser-jelentés rámutatott, hogy a csődeljárásokat és fizetéseképtelenségi ügyeket külön egyezményben kell rendezni. A Schlosser-jelentés már ekkor jelezte, hogy a brüsszeli egyezmény és a fizetéseképtelenségi eljárásokról szóló egyezmény hatályát oly módon kell meghatározni, hogy kizárjon mindenfajta joghézagot és minősítési kérdést (Schlosser-jelentés, para. 53.).

⁹⁴ F-Tex-ítélet, C-213/10, EU:C:2012:215, 21, 29. és 48; Nickel & Goeldner Spedition-ítélet, C-157/13, EU:C:2014:2145, 21; Comité d'entreprise de Nortel Networks és társai ítélet, C-649/13, EU:C:2015:384, 26; Valach és társai ítélet, C-649/16, EU:C:2017:986, 24; Feniks-ítélet, C-337/17, EU:C:2018:805, 30; Riel-ítélet, C-47/18, EU:C:2019:754, 33.

⁹⁵ Tunkers France és Tunkers Maschinenbau ítélet, C-641/16, EU:C:2017:847, 18; Wiemer & Trachte-ítélet, C-296/17, EU:C:2018:902, 29; NK-ítélet, C-535/17, EU:C:2019:96, 25; Riel-ítélet, C-47/18, EU:C:2019:754, 34.

⁹⁶ Gourdain-ítélet, 133/78, EU:C:1979:49, 4; Tunkers France és Tunkers Maschinenbau ítélet, C-641/16, EU:C:2017:847, 17; NK-ítélet, C-535/17, EU:C:2019:96, 27.

⁹⁷ HL L 179. 19.6.2014. 4–16.

kereset csődeljáráshoz kapcsolódik, ha közvetlenül a csődeljárásból származik, és szorosan a felszámolási eljárás vagy a bíróság előtt kötött egyezség keretébe illeszkedik.⁹⁸ Az EuFkeR. (6) preambulumbekkezdése éppen ugyanezen kritériumot alkalmazza tárgyi hatályának lehatárolásához: eszerint a fizetéseképtelenségi eljárást szabályozó rendeletnek a fizetéseképtelenségi eljárás megindítása tekintetében irányadó joghatósági rendelkezésekre kell korlátozódnia, valamint olyan határozatokra, amelyeket közvetlenül a fizetéseképtelenségi eljárás alapján hoznak, és amelyek szorosan kapcsolódnak az ilyen eljáráshoz.

A Gourdain-ügyben hozott ítéletből következő ítélkezési gyakorlat értelmében a vizsgált ügyben szereplő bírósági eljárás és a fizetéseképtelenségi eljárás között fennálló kapcsolat szorossága a döntő annak meghatározásakor, hogy a Brüsszel Ia. rendelet 1. cikke (2) bekezdésének *b*) pontjában szereplő kizárás alkalmazandó-e.⁹⁹ A Bíróság annak a kérdésnek az értékelésénél, hogy valamely eljárás közvetlenül fizetéseképtelenségi eljárásból ered-e, és ahhoz szorosan kapcsolódik-e, egyrészt figyelembe veszi, hogy a vizsgált kereseti kérelmet fizetéseképtelenségi eljárás alkalmával indították-e, másrészt azt, hogy a szóban forgó kereset a fizetéseképtelenségi eljárásokra vonatkozó jogon vagy más szabályokon alapul-e.¹⁰⁰ Annak meghatározásánál, hogy egy adott kereset melyik jogterülethez tartozik, azt kell megállapítani, hogy a kereset alapjául szolgáló jog vagy kötelezettség a polgári és kereskedelmi jog általános szabályaiban vagy pedig a fizetéseképtelenségi eljárások eltérést engedő különös szabályaiban gyökerezik-e.¹⁰¹

A 2017. június 26. napjától hatályos új, a fizetéseképtelenségi eljárásról szóló 2015/848/EU rendelet megerősíti az elhatárolás kérdésében már kimunkált gyakorlatot. A magánszemélyek elleni fizetéseképtelenségi eljárások, a fizetéseképtelen gazdasági társaságok vagy más jogi személyek elleni felszámolási típusú eljárások, a bíróság által jóváhagyott megállapodások, a kényszeregyezségek és a hasonló eljárások, valamint az ilyen eljárásokhoz kapcsolódó peres eljárások nem tartoznak a Brüsszel Ia. rendelet hatálya alá. Ezeknek az eljárásoknak e rendelet hatálya alá kell tartozniuk. Ugyanakkor pusztán az a tény, hogy valamely nemzeti eljárás

⁹⁸ Gourdain-ítélet, 133/78, EU:C:1979:49, 5–6.

⁹⁹ SCT Industri-ítélet, C-111/08, EU:C:2009:419, 25; Seagon-ítélet, C-339/07, EU:C:2009:83, 21; German Graphics-ítélet, C-292/08, EU:C:2009:544, 29; NK-ítélet, C-535/17, EU:C:2019:96, 30; Tüinkers France és Tüinkers Maschinenbau ítélet, C-641/16, EU:C:2017:847, 28; Tiger és társai ítélet, C-493/18, EU:C:2019:1046, 28.

¹⁰⁰ Nickel & Goeldner Spedition-ítélet, C-157/13, EU:C:2014:2145, 26; H-ítélet, C-295/13, EU:C:2014:2410, 18.

¹⁰¹ Nickel & Goeldner Spedition-ítélet, C-157/13, EU:C:2014:2145, 27; H-ítélet, C-295/13, EU:C:2014:2410, 21. pont; Comité d'entreprise de Nortel Networks és társai ítélet, C-649/13, EU:C:2015:384, 28; NK-ítélet, C-535/17, EU:C:2019:96, 28; Valach és társai ítélet, C-649/16, EU:C:2017:986, 29; Tüinkers France és Tüinkers Maschinenbau ítélet, C-641/16, EU:C:2017:847, 22; Tiger és társai ítélet, C-493/18, EU:C:2019:1046, 28.

nem szerepel az ezen rendelet A mellékletében lévő felsorolásban, nem jelenti azt, hogy az eljárás a Brüsszel Ia. rendelet hatálya alá tartozik.¹⁰²

Az EuFkeR. hatálybalépése előtt a tagállamok között közösségi szinten nem volt jogforrás, így 2002. május 31-e előtt indult eljárásokban a fizetéseképtelenségi eljárással való szoros kapcsolat fennállása esetén a Bíróság csak a brüsszeli egyezmény tárgyi hatálya alóli kizártság megállapítására szorítkozhatott. Ez történt a Coursier-ügyben.¹⁰³

Az első fizetéseképtelenségi rendelet hatálybalépésétől kezdődően a Bíróság a vitás ügyekben „disztribútori” szerepet lát el, az ügyeket vagy a polgári és kereskedelmi, vagy a fizetéseképtelenségi kategóriába sorolja. A fizetéseképtelenségi, illetőleg a polgári és kereskedelmi ügyek határán helyezkednek el a fizetéseképtelenséggel kapcsolatban indított megtámadási keresetek. A fizetéseképtelenséggel kapcsolatban indítható megtámadási keresettípusok a polgári jogi *actio Pauliana* fizetéseképtelenségi jogban megtalálható válfajai.¹⁰⁴ A fizetéseképtelenségi eljárással összefüggő megtámadási keresetek minősítésével a Bíróság több alkalommal is foglalkozott ítélezési gyakorlata során.¹⁰⁵

3.4. Szociális biztonság

A Brüsszel Ia. rendelet tárgyi hatálya nem terjed ki a szociális biztonságra [1. cikk (2) bekezdés c) pont]. A kizárás oka kezdettől fogva az volt, hogy e jogterület jogági besorolása eltérő a tagállamokban: a szociális biztonság területe egyes tagállamokban a közjoghoz tartozik, más tagállamokban pedig a közjog és a magánjog határán helyezkedik el. Ehhez gyakran szorosan kapcsolódik az is, hogy a szociális biztonsághoz kapcsolódó egyes ügyek elbírálása egyes tagállamokban a rendes bíróságok hatáskörébe, más tagállamokban a közigazgatási bíráskodás körébe tartozik.¹⁰⁶

A szociális biztonság fogalmát a rendelet nem határozza meg. A Jenard-jelentés utal arra, hogy mivel a szociális biztonság fogalma folyamatosan fejlődik, nem célszerű a brüsszeli egyezményben megfogalmazni, illetőleg egy lista felállításával felsorolni az alá sorolható ügýtípusokat. Ugyanakkor a jelentés utalt arra, hogy az akkori hat tagállam belső jogának összehasonlítása alapján

¹⁰² 2015/848/EU rendelet (7) preambulumbekkezdése.

¹⁰³ Coursier-ítélet, C-267/97, EU:C:1999:213, 33.

¹⁰⁴ A fizetéseképtelenséggel kapcsolatban indítható megtámadási keresetek és az *actio Pauliana* kapcsolatának részletes elemzését lásd Dámaso R.-J. Colomer főtanácsnok Seagon-ügyben előterjesztett indítványát (C-339/07, EU:C:2008:575, 23-40.).

¹⁰⁵ Seagon-ítélet, C-339/07, EU:C:2009:83; F-Tex-ítélet, EU:C:2012:215.

¹⁰⁶ Jenard-jelentés, 12; Schlosser-jelentés, para. 60.

a következő ügyek biztosan idetartoznak: orvosi ellátás, betegség miatti, anyasági biztosítási, rokkantsági, öregségi, túlélő hozzátartozói ellátások, munkahelyi balesettel és megbetegedéssel összefüggő juttatások, munkanélküli-ellátások és családtámogatások.¹⁰⁷

Az Európai Unió területén a szociális biztonsági rendszereknek a Közösségen belül mozgó munkavállalókra, önálló vállalkozókra és családtagjaikra történő alkalmazásáról szóló 1408/71/EGK rendelete szabályozza a szociális biztonság területét.¹⁰⁸ E rendelet 4. cikke határozza meg a szociális biztonság alkalmazási körébe eső területeket, amelyek a következők: betegbiztosítási és anyasági ellátások; rokkantsági ellátások, beleértve a rokkantak keresőképeségének fenntartását vagy javítását célzó ellátásokat; öregségi ellátások; túlélő hozzátartozók számára nyújtott ellátások; munkahelyi balesetekkel és foglalkozási megbetegedéssel kapcsolatos ellátások; haláleseti juttatások; munkanélküli-ellátások; családi ellátások. E rendelet alkalmazandó valamennyi, akár járulékfizetésen alapuló, akár nem járulékfizetésen alapuló általános és különleges szociális biztonsági rendszerre, valamint a munkáltatóknak vagy hajótulajdonosoknak az (1) bekezdésben említett ellátások nyújtásával kapcsolatos felelősségét érintő biztosítási rendszerekre. Egyébként amennyiben e felsorolt igényeknek magánjogi kapcsolódásuk nincs, vagyis nem polgári természetűek, akkor már a Brüsszel Ia. rendelet 1. cikk (1) bekezdése értelmében sem tekinthetők polgári és kereskedelmi ügynek.¹⁰⁹

A szociális biztonság fogalmát autonóm módon kell értelmezni.¹¹⁰ E fogalom egyrészt magában foglalja a szociális biztonsági rendszerek koordinálásáról szóló, 2004. április 29-i 883/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet¹¹¹ tárgyi hatályát.¹¹² Másrészt valamely ellátás akkor szociális biztonsági ellátás, ha jogilag meghatározott helyzetben a kedvezményezett személyes szükségletének bármiféle egyedi és diszkrecionális mérlegelése nélkül nyújtják, és a 883/2004/EK rendelet 3. cikkének (1) bekezdésében kifejezetten felsorolt kockázatok valamelyikét fedezi.¹¹³

¹⁰⁷ Jenard-jelentés, 12.

¹⁰⁸ HL L 28. 30.1.1997. 1.

¹⁰⁹ Czernich–Kodek–Mayr (2015): i. m. Art. 1, Rn. 64.

¹¹⁰ Baten-ítélet, C 271/00, EU:C:2002:656, 42; Gradbenišтво Korana-ítélet, C-579/17, EU:C:2019:162, 67.

¹¹¹ HL 2004, L166. 1.

¹¹² Baten-ítélet, C 271/00, EU:C:2002:656, 45; Gradbenišťvo Korana-ítélet, C-579/17, EU:C:2019:162, 67.

¹¹³ Hliddal és Bornand ítélet, C-216/12 és C-217/12, EU:C:2013:568, 48; Gradbenišťvo Korana-ítélet, C-579/17, EU:C:2019:162, 68.

3.5. Választottbíráskodás

A választottbíráskodást már a brüsszeli egyezmény is kizárta a tárgyi hatálya alól a külföldi választottbíróági határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, New Yorkban 1958. június 10-én kelt egyezményre figyelemmel. A Schlosser-jelentés egyértelművé tette, hogy a választottbíróági eljárások kizárása kiterjed minden állami bíróságok előtt indított eljárásra is, amely egy választottbíróági eljárással függ össze.¹¹⁴ E kizárás továbbá – figyelemmel a Rich-ítéletben foglaltakra – magában foglalja azokat az eljárásokat is, amelynek célja egy választottbíróág kijelölése, még akkor is, ha e jogvitában előzetesen felmerül a választottbíróági kikötés létezésének vagy érvényességének kérdése.¹¹⁵

A Brüsszel I. rendelet a kizárás tekintetében normatív szinten változást nem hozott, azonban a Brüsszel I. rendelet hatálya alatt a választottbíráskodásra vonatkozó kizárás az angol(szász) jogban ismert *anti-suit injunction* intézményének értelmezése kapcsán került új megvilágításba. Az *anti-suit injunction* az angol bíróság végzése, amellyel eltiltja az angol bíróságok személyi joghatósága alá tartozó felet az eljárásindítástól és bizonyos kérelmek előterjesztésétől, illetve kötelezi őt arra, hogy azokat vonja vissza, vagy tegye meg az ahhoz szükséges intézkedéseket, hogy egy külföldi országban létesített állami vagy választottbíróág előtt folyamatban lévő eljárást befejezzenek vagy felfüggeszsenek. Az a fél, amelyikre az *anti-suit injunction* vonatkozik, és amelyik nem tartja azt tiszteletben, a bíróság megsértése (*contempt of court*) miatti eljárásnak teszi ki magát, ami büntetőjogi szankciók kiszabását és az Egyesült Királyság területén található vagyonának zár alá vételét eredményezheti.¹¹⁶

Az *anti-suit injunction* jogintézményének határon átnyúló polgári és kereskedelmi ügyekben való alkalmazásával kapcsolatban a Bíróság a Turner-ítéletben rámutatott, hogy a nemzeti jogban meglévő és a joghatósági megállapodás hatályát esetlegesen támogató eljárási eszközök, mint például az *anti-suit injunction*, akkor is összeegyeztethetetlenek a brüsszeli egyezménnyel, ha a fél a jóhiszeműség és a tisztesség követelményével ellentétben azt célozza, hogy az ellene már folyamatban lévő eljárást meggátolja.¹¹⁷

A Bíróság a West Tankers-ügyben a Brüsszel I. rendelet hatálya alatt is megerősítette a Turner-ítéletet, kimondva, hogy összeegyeztethetetlen a Brüsszel I. rendelettel, ha egy tagállami bíróság olyan intézkedést fogad el, amellyel megtiltja valakinek, hogy másik tagállam bíróságai előtt eljárást indítson vagy

¹¹⁴ Schlosser-jelentés, para. 64.

¹¹⁵ Rich-ítélet, C-190/89, EU:C:1991:319, 18; Van Uden-ítélet, C-391/95, EU:C:1998:543, 31. és 32.

¹¹⁶ Melchior Wathelet főtanácsnok indítványa a Gazprom OAO-ügyben, C-536/13, EU:C:2014:2414, 63–65.

¹¹⁷ Turner-ítélet, C-159/02, EU:C:2004:228, 31.

folytasson, azzal az indokolással, hogy az ilyen eljárás ellentétes egy választottbíró-sági megállapodással.¹¹⁸ A Bíróság a West Tankers-ítélettel kétségkívül rést ütött a teljes körű kizárás pajzsán, és korlátozta a választottbíráskodásnak a Brüsszel I. rendelet hatálya alóli kizártságának terjedelmét, hiszen a Bíróság a határon átnyúló ügyekben gyakorlatilag „eltörölte” az *anti-suit injunction*ot, lehetővé téve, hogy a rosszhiszemű felek kibújjanak azon kötelezettségük alól, hogy a jogvitát választottbíró-ság elé terjesszék, és a jogvitát a választottbíró-sági megállapodásban foglaltak szerint folytassák le.

A West Tankers-ítélet után nagy meglepetést okozott, hogy a Brüsszel Ia. rendelet a választottbíráskodást változatlanul kizárja a hatálya alól [1. cikk (2) bekezdés d) pontja], a 73. cikk (2) bekezdése értelmében pedig a Brüsszel Ia. rendelet nem érinti az 1958. évi New York-i egyezmény alkalmazását. A kizárást a Brüsszel Ia. rendelet (12) preambulumbekkezdése szokatlanul hosszasan magyarázza, mindenesetre a teljes körű kizárásra vonatkozó célkitűzés ebből is kétségtelenül megállapítható.¹¹⁹ Nem véletlen, hogy a jogirodalomban talán a választottbíráskodás abszolút kizárása a Brüsszel Ia. rendelet egyik leghevesebben vitatott témája.¹²⁰

3.6. Tartási ügyek

A családi vagy rokoni kapcsolatból, házasságból vagy házassági rokonságból származó tartási kötelezettségekre vonatkozó ügyek is kívül esnek a Brüsszel Ia. rendelet tárgyi hatályán [1. cikk (2) bekezdés e) pont]. Ennek az az oka, hogy a 2011. június 18. napjától kezdődően a Brüsszel I. rendeletet ezen a területen felváltotta a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen foly-

¹¹⁸ West Tankers-ítélet, C-185/07, EU:C:2009:69, 29–34.

¹¹⁹ Brüsszel Ia. rendelet (12) preambulumbekkezdés.

¹²⁰ Peter Mankowski: Die Schiedsausnahme des Art. 1 Abs. 2 lit. d Brüssel Ia-VO. *Internationales Handelsrecht*, 15. (2015), 5. 189–204; Séverine Menétrey – Jean-Baptiste Racine: L'arbitrage et le règlement Bruxelles I bis. In Emmanuel Guinchard (szerk.): *Le nouveau règlement Bruxelles I bis*. Bruylant, Larcier, 2014. 13–38; Stéphanie Francq: La refonte du Règlement Bruxelles I – Champ d'application et compétence. *Revue de Droit Commercial Belge*, (2013), 5. 307–333; Trevor C. Hartley: The Brussels I Regulation and Arbitration. *International and Comparative Law Quarterly*, 63. (2014), 4. 843–866; Barbara Den Tandt: The Recast of the Brussels I Regulation and Arbitration: Mission Accomplished? *Columbia Journal of European Law*, 21. (2015), 1. 89–108; Sylvain Bollée: L'arbitrage et le nouveau règlement Bruxelles I. *Revue de l'arbitrage*, (2013), 4. 979–987; Von Hein (2013): i. m. 98–99.

tatott együttműködésről szóló 2008. december 18-i 4/2009/EK tanácsi rendelet.¹²¹ Az EuTR. a tárgyi hatályát éppen a Brüsszel Ia. rendelet 1. cikk (2) bekezdés e) pontjában kizárt családi vagy rokoni kapcsolatból, házasságból vagy házassági rokonságból származó tartási kötelezettségekre koncentrálja.

Mivel a tartással kapcsolatos ügyek korábban a Brüsszel I. rendelet tárgyi hatálya alá estek, a Brüsszel Ia. rendelet és az EuTR. között a tárgyi hatály tekintetében komplementer kapcsolat kialakítása tűnik indokoltnak, vagyis az EuTR. hatálya alá eső igényeket ki kell zárni a Brüsszel Ia. hatálya alól, és fordítva.

Az EuTR.-t – a polgári ügyeken belül – a határon átnyúló vonatkozású, családi kapcsolatokból eredő tartási jogvitákra kell alkalmazni.¹²² A tartási jogvita alapja a tartási kötelezettség. A tartási kötelezettség és a tartási ügy (jogvita) fogalmát sem az EuTR., sem a Brüsszel Ia. rendelet nem határozza meg. A tartási kötelezettség fogalmát az uniós jog keretei között minden tagállamra kiterjedően egységesen és önállóan kell értelmezni.¹²³

A fogalom autonóm értelmezéséhez a brüsszeli egyezmény és a Brüsszel I. rendelet 5. cikk 2. pontjának „tartás” fogalmából kell kiindulni. A fogalom meghatározása szempontjából az igény funkcióját, a tartási szolgáltatás jelleget kell figyelembe venni.¹²⁴ A tartás fogalmába – a nemzeti jogrendszerek szabályozásától vagy fogalomhasználatától függetlenül – minden olyan követelés beletartozik, amely a jogosult létfenntartásának, megélhetésének biztosítására szolgál.¹²⁵ A tartási szolgáltatás megítélésének alapja a jogosult szükségletének, rászorultságának és a kötelezett anyagi teljesítőképességének vizsgálata.¹²⁶

Ha azonban a tartási kötelezettség megállapításához e két jellegadó ismérven kívül további feltétel fennállását is vizsgálni kell, az önmagában nem jelenti azt, hogy az igény elveszti a tartási szolgáltatás jellegét.¹²⁷ Nem veszíti el a tartás ezt a jellegét, és így alkalmazható az EuTR. abban az esetben is, ha a kötelezett teljesítőképessége és a jogosult rászorultságának vizsgálata mellett a házastársi

¹²¹ HL L 7. 2009.01.10. 1; Brüsszel Ia. rendelet (10) preambulumbekkezdés; EuTR. 68. cikk (1) bekezdés és 75. cikk (2) bekezdés.

¹²² Martin Weber: Der sachliche Anwendungsbereich der EU-Unterhaltsverordnung. *Österreichische Juristenzeitung*, 66. (2011), 21. 948.

¹²³ EuTR. (11) preambulumbekkezdés.

¹²⁴ De Cavel II. ítélet, 120/79, EU:C:1980:70, 5. pont; Schlosser-jelentés, para. 101–103; Lipp, Volker: Europäisches Unterhaltsrecht. In Martin Ahrens – Volker Lipp – István Varga (szerk.): *Europäisches Zivilprozessrecht. Einfluss auf Deutschland und Ungarn*. Göttingen Juristische Schriften. Göttingen, Universitätsverlag, 2011. 177.

¹²⁵ Kengyel–Harsági (2006): i. m. 218.

¹²⁶ Johann Kindl – Caroline Meller-Hannich – Hans-Joachim Wolf (szerk.): *Gesamtes Recht der Zwangsvollstreckung. Handkommentar*. 2. kiadás. Baden-Baden, Nomos, 2013. 2486; De Cavel II. ítélet, 120/79, EU:C:1980:70, 5, 11–12; Boogard-ítélet, C-220/95, EU:C:1997:91, 22.

¹²⁷ Kindl – Meller-Hannich – Wolf (2013): i. m. 2487.; Weber (2011): i. m. 950.

tartás megállapítása lényegében attól függ, hogy a házasság felbontása melyik házassfél magatartására vezethető vissza.¹²⁸ Így például a magyar jogban a házastársi tartás az EuTR. 1. cikk (1) bekezdése szerinti tartási kötelezettség fogalma alá esik, holott annak megállapításánál a fentiekén túl azt is tisztázni kell, hogy az igénylő a házasság fennállása alatt tanúsított magatartása miatt nem vált-e érdemtelené (Ptk. 4:29–30. §).

A tartási szolgáltatás rendszerint időszakonként ismétlődő, járadékszerű fizetési kötelezettség, ez a tartás fogalmának azonban nem szükséges eleme.¹²⁹ Így amennyiben az egyéb feltételek fennállnak, az átalányösszeg formájában fizetett vagy bizonyos vagyontárgy ilyen célt szolgáló átruházásával teljesített tartási kötelezettség is a tartás fogalma alá sorolható.¹³⁰

Az EuTR. ugyanakkor nem alkalmazható, ha a tartási kötelezettség az EuTR.-ben írt valamely családi vagy rokonsági kapcsolat hiányában tisztán szerződéses alapon harmadik személyt terhel.¹³¹ Így például nem az EuTR., hanem a Brüsszel Ia. rendelet hatálya alá tartoznak azok az alimentációs szerződések, amelyek szerint a tartásra kötelezett nem áll az EuTR. 1. cikk (1) bekezdése szerinti családi kapcsolatban a tartásra jogosulttal. A szerződések minősítésénél a szerződő felek akarata, a szerződés központi eleme a döntő: ha a felek szándéka a szerződés megkötésekor ténylegesen tartási kötelezettségre irányul, mint például a magyar polgári jog szerinti tartási vagy életjáradéki szerződés esetében, akkor tartási kötelezettségről van szó, és a családi kapcsolat fennállásától vagy hiányától függően tartozik az igény vagy az EuTR., vagy a Brüsszel Ia. rendelet hatálya alá. Ha azonban a felek megállapodása ajándékozássra irányul, az a tartás fogalma alá nem eshet, a megállapodás ilyenkor a Brüsszel Ia. rendelet hatálya alá tartozó polgári ügynek minősül.

¹²⁸ Weber (2011): i. m. 950.

¹²⁹ Schlosser-jelentés, para. 93; Weber (2011): i. m. 948.

¹³⁰ Hans-Joachim Dose: Das deutsche Unterhaltsrecht unter dem Einfluss der Unterhalts-VO und der Haager Unterhaltsübereinkommen. Vollstreckbarkeit ausländischer Unterhaltstitel. In Dagmar Coester-Waltjen et al. (szerk.): *Europäisches Unterhaltsrecht*. Göttingen, Universitätsverlag Göttingen, 2010. 89–90; Boogard-ítélet, C-220/95, EU:C:1997:91, 23–24, 27.

¹³¹ Marianne Andrae: Verordnung (EG) Nr 4/2009 des Rates vom 18. Dezember 2008 über die Zuständigkeit, das anwendbare Recht, die Anerkennung und Vollstreckung von Entscheidungen und die Zusammenarbeit in Unterhaltssachen. In Thomas Rauscher: *Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht. EuZPR/EuIPR. Kommentar*. München, Sellier, 2010. 469; Kindl–Meller–Hannich–Wolf (2013): i. m. 2492–2493.

3.7. Öröklési ügyek

A végrendeletre és öröklésre (beleértve a haláleset következtében felmerülő tartási kötelezettségeket) vonatkozó ügyek ugyancsak kívül esnek a Brüsszel Ia. rendelet hatályán [1. cikk (2) bekezdés *f*) pont]. Ennek oka, hogy e területen az Európai Parlament és Tanács elfogadta az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról, az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről szóló 650/2012/EU rendeletet¹³² (a továbbiakban: EuÖR.), amely 2015. augusztus 17-étől alkalmazandó a tagállamokban (EuÖR. 84. cikk).

Az EuÖR. tárgyi hatálya meglehetősen széles: kiterjed a hagyaték öröklésének valamennyi polgári jogi szempontjára, azaz a vagyontárgyak, jogok és kötelezettségek haláleset miatti átszállásának valamennyi formájára, akár végintézkedés szerint megvalósuló átruházás, akár törvényes öröklés révén történő átszállás útján.¹³³ Az EuÖR. 1. cikk (2) bekezdése határozza meg az EuÖR. tárgyi hatálya alól kizárt ügytípusokat, amelyek egy része [EuÖR. 1. cikk (2) bekezdés *a*)–*d*) pont] a Brüsszel Ia. rendelet tárgyi hatálya alól is kizárt.

A Brüsszel Ia. rendelet 1. cikk (2) bekezdés *f*) pontjában foglalt kizárás hatálya kizárólag az öröklési jogon nyugvó igényekre terjed ki, az örökös és harmadik személy közötti, nem öröklési jogon alapuló igényekre nem.¹³⁴ Ennek megfelelően a kötelesrésze jogosult kötelesrészi igénye az EuÖR., míg az örökös harmadik személy ellen a hagyaték tárgyának kiadása iránt előterjesztett keresete a Brüsszel Ia. rendelet tárgyi hatálya alá esik. Hasonlóképpen a hagyatéki tartozás az örök-hagyó halálával függ ugyan össze, de nem minősül öröklési jogi igénynek, hiszen azzal semmilyen jogi kapcsolata nincs, ezért az ilyen követelések a Brüsszel Ia. rendelet hatálya alá tartoznak.¹³⁵

Felhasznált irodalom

Andrae, Marianne: Verordnung (EG) Nr 4/2009 des Rates vom 18. Dezember 2008 über die Zuständigkeit, das anwendbare Recht, die Anerkennung und Vollstreckung von Entscheidungen und die Zusammenarbeit in Unterhaltssachen. In Thomas Rauscher: *Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht. EuZPR/EuIPR. Kommentar*. München, Sellier, 2010. 429–812.
 Bollée, Sylvain: L'arbitrage et le nouveau règlement Bruxelles I. *Revue de l'arbitrage*, (2013), 4. 979–987.

¹³² HL L 201. 2012. 07. 04. 107.

¹³³ EuÖR. (9) preambulumbekzdés.

¹³⁴ Czernich–Kodek–Mayr (2015): i. m. Art. 1, Rn. 77.

¹³⁵ Czernich–Kodek–Mayr (2015): i. m. Art. 1, Rn. 77.

- Czernich, Dietmar – Georg Kodek – Peter G. Mayr: *Europäisches Gerichtsstands- und Vollstreckungsrecht. Brüssel Ia-Verordnung (EuGVVO 2012) und Übereinkommen von Lugano 2007*. Aufl. 4. Wien, LexisNexis, 2015.
- Den Tandt, Barbara: The Recast of the Brussels I Regulation and Arbitration: Mission Accomplished? *Columbia Journal of European Law*, 21. (2015), 1. 89–108.
- Dickinson, Andrew – Eva Lein (szerk.): *The Brussels I Regulation Recast*. Oxford, Oxford University Press, 2015.
- Dietze, Jan: EuGVVO: Anwendbarkeit auf Schadensersatzklage staatlicher Behörde gegen Privatperson wegen Beteiligung an Steuerbetrug. *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, (2013), 21. 830–831.
- Dose, Hans-Joachim: Das deutsche Unterhaltsrecht unter dem Einfluss der Unterhalts-VO und der Haager Unterhaltsübereinkommen. Vollstreckbarkeit ausländischer Unterhaltstitel. In Dagmar Coester-Waltjen – Volker Lipp – Eva Schumann – Barbara Veit (szerk.): *Europäisches Unterhaltsrecht*. Göttingen, Universitätsverlag Göttingen, 2010. 81–97.
- Francq, Stéphanie: La refonte du Règlement Bruxelles I – Champ d’application et compétence. *Revue de Droit Commercial Belge*, (2013), 5. 307–333.
- Geimer, Reinhold – Rolf A. Schütze: *Europäisches Zivilverfahrensrecht. Kommentar zur EuGVVO, EuEheVO, EuZustellungsVO, EuInsVO, EuVTVO, zum Lugano-Übereinkommen und zum nationalen Kompetenz- und Anerkennungsrecht*. Aufl. 3. München, C. H. Beck, 2010.
- Gombos Katalin: A jogértelmezés jelentősége a közösségi jogban – avagy az értelmezési elsődlegesség elvéről. *Európai Jog*, 10. (2010), 2. 3–10.
- Gombos Katalin: A fogalom-meghatározások jelentősége a Brüsszel I rendelet módosítása kapcsán. In Osztovits András (szerk.): *A Brüsszel I. rendelet reformja*. Budapest, Károli Gáspár Református Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2012. 22–33.
- Gombos Katalin: *Európai jog – Az Európai Unió jogrendszere*. Budapest, Wolters Kluwer, 2019.
- Gombos Katalin: *A jog érvényesülésének térsége – Az Európai Unió nemzetközi magánjogi szabályainak XXI. századi kihívásai*. Budapest, Wolters Kluwer, 2020.
- Hartley, Trevor C.: The Brussels I Regulation and Arbitration. *International and Comparative Law Quarterly*, 63. (2014), 4. 843–866. Online: <https://doi.org/10.1017/S0020589314000359>
- Hausmann, Rainer: The Scope of Application of the Brussels I Regulation. In Fausto Pocar – Ilaria Viarengo – Francesca C. Villata (szerk.): *Recasting Brussels I*. Padova, Cedam, 2012. 3–28.
- Hess, Burkhard: *Europäisches Zivilprozessrecht*. Heidelberg, C. F. Müller, 2010.
- Jenard, Paul: Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgements in civil and commercial matters. *Official Journal of the European Communities*, (1979), C 59. 1–70.
- Kengyel Miklós: A polgári és kereskedelmi ügyek fogalma a Brüsszel I. rendeletben. *Magyar Jog*, 52. (2005), 8. 485–494.
- Kengyel Miklós – Harsági Viktória: *Európai polgári eljárásjog*. Budapest, Osiris Kiadó, 2006.
- Kindl, Johann – Caroline Meller-Hannich – Hans-Joachim Wolf (szerk.): *Gesamtes Recht der Zwangsvollstreckung. Handkommentar*. 2. kiadás. Baden-Baden, Nomos, 2013.
- Kohler, Christian: Abschied von der autonomen Auslegung des Begriffs „Zivil- und Handelssachen“ in Art. 1 EuGVVO? *IPRax*, 35. (2015), 1. 52–56.
- Kropholler, Jan: *Europäisches Zivilprozessrecht. Kommentar zu EUGVO und Lugano Übereinkommen*. 7. Aufl. Heidelberg, 2002.
- Laazouzi, Malik: La refonte du règlement Bruxelles I. *Revue des affaires européennes*, (2014), 1. 145–165.

- Lipp, Volker: Europäisches Unterhaltsrecht. In Martin Ahrens – Volker Lipp – István Varga (szerk.): *Europäisches Zivilprozessrecht. Einfluss auf Deutschland und Ungarn*. Göttingen Juristische Schriften. Göttingen, Universitätsverlag, 2011. 167–181.
- Magnus, Ulrich – Peter Mankowski (szerk.): *Brussels I Regulation*. München, Sellier, 2007. Online: <https://doi.org/10.1515/9783866538894>
- Mankowski, Peter: Die Schiedsausnahme des Art. 1 Abs. 2 lit. d Brüssel Ia-VO. *Internationales Handelsrecht*, 15. (2015), 5. 189–204. Online: <https://doi.org/10.9785/ihr-2015-0503>
- Menétrey, Séverine – Jean-Baptiste Racine: L'arbitrage et le règlement Bruxelles I bis. In Emmanuel Guinchard (szerk.): *Le nouveau règlement Bruxelles I bis*. Bruylant, Larcier, 2014. 13–38.
- Rauscher, Thomas (szerk.): *Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht. EuZPR/EuIPR*. Kommentar. Bearbeitung 2011. Brüssel I-VO, LugÜbk 2007. München, Sellier, 2011. Online: <https://doi.org/10.1515/9783866538856>
- Schossler, Peter: *Bericht zum 1. Beitrittsübereinkommen mit Dänemark, Irland und dem Vereinigten Königreich*. ABl. EG 1979, C 59. 71–151.
- Somssich Réka: *Egységes jog – egységes értelmezés? Az uniós jog értelmezése a tagállami bíróságok szintjén*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2006.
- Von Hein, Jan: Die Neufassung der Europäischen Gerichtsstands- und Vollstreckungsverordnung (EuGVVO). *Recht der Internationalen Wirtschaft*, 97. (2013), 3.
- Weber, Martin: Der sachliche Anwendungsbereich der EU-Unterhaltsverordnung. *Österreichische Juristenzeitung*, 66. (2011), 21. 947–955.